MALİYE HESAP UZMANLARI VAKFI YAYINLARI
YAYIN NO:19

PANEL

KAYITDIŞI EKONOMİ

27 Mayıs 2005 ANKARA

MALİYE HESAP UZMANLARI VAKFI YAYINLARI
YAYIN NO: 19

PANEL
KAYITDIŞI EKONOMİ

27 Mayıs 2005
Ankara

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ **5**

SUNUŞ VE AÇILIŞ KONUŞMALARI **9**
— Aydın GÜNTER 10
— Mahmut VURAL 14
— Kemal UNAKITAN 18
— Ömer SABANCI 36

PANEL **43**
— Prof. Dr. Güngör URAS 43
— Maria Teresa MONTEDURA 44
— Osman ARIOĞLU 50
— Mustafa UYSAL 56
— Serdar KOYUTÜRK 65

ÖNSÖZ

Ülke hizmetinde 60. yılını kutladığımız Hesap Uzmanları Kurulu kendi görev alanına giren konularda hep en iyisini yaparak diğer birimlere öncü olmuştur. Kurul, toplumsal sorumluluğunun bir gereği olarak ülke sorunlarına duyarsız kalmamış, gerek mensuplarının yayınladığı eserler gerek Maliye Hesap Uzmanları Vakfı ve Maliye Hesap Uzmanları Derneği ile birlikte gerçekleştirilen panel, konferans ve seminerler ile bu ilgisini ortaya koymuştur.

Hesap Uzmanları Kurulu'nun kuruluş yıl dönümlerinde geleneksel olarak düzenlediğimiz panellerimizde, önemli gördüğümüz ülke sorunları gündeme taşınarak, konunun kamuoyu önünde enine boyuna tartışılması sağlanmakta ve sorunların çözümüne önemli derecede katkı yapılmaktadır. Nitekim bu amaçlarla 2003 yılında "Kamu Borç Yönetimi", 2004 yılında da "Enflasyonsuz Yaşama Hazır mıyız?"konulu paneller düzenlenmiştir. 60. kuruluş yıldönümümüz olan 2005 yılında ise panelimizin konusu " Kayıt Dışı Ekonomi" olarak seçilmiştir.

Ülkemizin öncelikli sorunları arasında yer alan kayıt dışı ekonomi, kamu finansmanının, ödevlerini tam ve zamanında yerine getiren vatandaşlara yüklenmesi ve bu kişiler aleyhine haksız bir rekabet ve ticaret ortamı meydana gelmesine neden olmaktadır. Bu ise sorunun önemle üzerinde durulması gereken en önemli boyutudur. Kayıt dışı ekonomi, bu yönüyle son dönemde ülkemizin gündeminde bulunmakta ve üzerinde yoğun ve hararetli tartışmalar yapılmaktadır.

Ekonominin kayıt altına alınması, kamu finansmanının sağlam kaynaklardan yapılması ve uygulanan ekonomik politikaların etkinliği açısından da son derece önemlidir.

Panelin düzenlenmesinde özverili katkılarından dolayı Maliye Hesap Uzmanları Vakfı ve Maliye Hesap Uzmanları Derneği başkan ve yöneticilerine teşekkürlerimizi belirtmek isteriz.

Panelde yer alan görüşleri önceki yıllarda olduğu gibi bu yıl da basılı olarak yayınlamış bulunmaktayız. Bu kitapta yer alan görüşlerin konuya ilgi duyan herkese yararlı olmasını diliyoruz.

Mahmut VURAL
Maliye Bakanlığı
Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı

AÇILIŞ KONUŞMALARI : **Aydın GÜNTER**
Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Başkanı

Mahmut VURAL
Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı

Kemal UNAKITAN
Maliye Bakanı

Ömer SABANCI
TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı

OTURUM BAŞKANI : **Prof. Dr. Güngör URAS**
Gazeteci-Yazar

PANELİSTLER : **Maria Teresa MONTEDURA**
Vergi Ekonomisti

Osman ARIOĞLU
Gelirler Genel Müdürü Vekili

Mustafa UYSAL
Vergi Konseyi Başkanı

Serdar KOYUTÜRK
Maliye Bakanlığı
Baş Hesap Uzmanı

SUNUŞ VE AÇILIŞ KONUŞMALARI

SUNUCU- Sayın bakanlarım, Sayın Başkanım, kıymetli konuklar ve basınımızın değerli temsilcileri; Hesap Uzmanları Kurulu'nun 60'ıncı Kuruluş Yıldönümü çerçevesinde düzenlenen Kayıtdışı Ekonomi konulu panelimize hoş geldiniz.

Sizlerin de bildiği üzere, kamu finansmanının sağlam kaynaklardan yapılması ve uygulanan ekonomik politikaların etkinliği çerçevesinde özellikle önem arz eden kayıtdışı ekonomi kavramı ülkemizin öncelikli sorunları arasında yer almaktadır.

Sorunun çözümüne katkıda bulunmak üzere, panelimizde oldukça yararlı değerlendirme ve tartışmalar olacağını ummaktayız.

Açılış konuşmalarına geçmeden önce Kurulumuzun kuruluşu ile ilgili olarak Başbakanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın bizlere göndermiş olduğu telgrafı okumak istiyorum.

"Sayın Mahmut Vural, Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı;

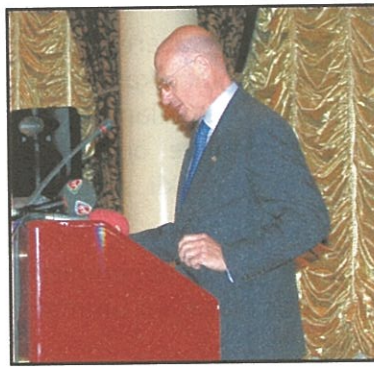
Yoğun programım sebebiyle katılamadığım panele davetiniz için teşekkür ederim.

Hesap Uzmanları Kurulu'nun 60'ncı Kuruluş Yıldönümünü kutlar, bu vesile ile düzenlemiş olduğunuz panelin başarılı geçmesi temennisi ile size ve değerli katılımcılara saygı ve selamlarımı sunarım.

Recep Tayyip Erdoğan
Başbakan"

Ayrıca elimize ulaşan çok sayıda kutlama telgrafları içerisinde; Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcımız Sayın Abdüllatif Şener, Devlet Bakanımız Sayın Ali Babacan, Kültür ve Turizm Bakanımız Sayın Attila Koç ve Sağlık Bakanımız Recep Akdağ'a buradan teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Şimdi izninizle açılış konuşmasını yapmak üzere Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Başkanı Sayın Aydın Günter'i kürsüye davet ediyorum; buyurun efendim.

AYDIN GÜNTER (Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Başkanı)- Sayın bakanlarımız, değerli konuklar, Hesap Uzmanları Kurulu'nun 60'ıncı Yıldönümü etkinlikleri çerçevesinde düzenlediğimiz panelimize hoş geldiniz.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Kuruluş yıl dönümlerimizde geleneksel olarak her yıl düzenlenen panellerimiz, o yılın en önemli gördüğümüz ekonomik konusunu ele alıyor. Evvelki yılki panelimizin konusu *"Kamu Borç Yönetimi"*, geçen yılki panelimizin konusu ise *"Enflasyonsuz Yaşama Hazır Mıyız"* idi.

Geçen sürede kamu borç yönetiminde olumlu gelişmeler olduğunu, enflasyonun ise gerilemeye devam ettiğini gördük. Umarım panelimiz kayıtdışı ekonomi konusunda da önemli gelişmelere vesile olur.

Saygıdeğer konuklar, aslında kayıtdışı ekonomi uzun yıllardır ülkemizin gündeminde olan ve üzerinde yoğun tartışmaların yapıldığı bir konudur. Ancak, son yıllarda uygulanan istikrar programı çerçevesinde ülkemiz ekonomisinde görülen o-

lumlu gelişmeler, gündemde kalan en önemli sorun olarak kayıtdışı ekonominin ortaya çıkmasına sebep oldu.

Enflasyonun yüzde 100'leri geçtiği, gecelik faizlerin yüzde binleri aşabildiği, kamu bütçesi açıklarının milyarlarca dolarlara ulaştığı bir ortamda ilgilenilmesi gereken, belki daha önemli değil ama, acil sorunlarımız vardı. Ancak bugünün ortamında acilen çözümlenmesi gereken en önemli ekonomik ve sosyal sorunumuz kuşkusuz kayıtdışı ekonomidir.

Kayıtdışı ekonomi deyince ilk akla gelen, işlemlerin vergi dışı bırakılması, bunun sonucu olarak Hazine'nin gelir kaybı olmaktadır. Hazine'nin gelir kaybına bağlı olarak çıkan dengesiz ve yüksek oranlı vergileme, en önemlisi yüklenilen sorumlulukların bir grubun üstüne yıkılması suretiyle, vatandaşlar arasında haksız rekabete yol açmaktadır.

Bunlar doğru olmakla birlikte kayıtdışı ekonomi, ayrıca ekonomik büyüklüklerin gerçek boyutunu ve göreceli ağırlığını saptamayı olanaksız kılmaktadır. Bu da ekonomik sorunların doğru teşhis edilmesini, doğru çözümlerin bulunmasını engellemektedir.

Gayri Safi Milli Hasıla, istihdam, gelir dağılımı gibi ekonomik verilerin doğru belirlenememesine, kaynakların doğru ve verimli kullanılamamasına yol açmaktadır.

Türkiye'de kayıtdışı ekonominin oluşumunda yüksek enflasyon, gelir dağılımı bozukluğu, hızlı kentleşme, yüksek oranlı vergileme ve verginin kötü harcandığına dair genel kanı nedeniyle vergiye karşı oluşan direnç yanında en önemli faktörler ekonominin genel verimsizliği ve yaygın işsizliktir.

Üretim sürecinde varolan verimsizlik, kârı korumak veya yükseltmek amacıyla maliyet unsurlarından tasarrufa yöneltmekte, en kolay tasarruf da vergiden yapılmaktadır.

Böylece kayıtdışında olan ve vergi ödemeyen verimsiz işletmeler, vergisini ödeyen verimli işletmelere karşı haksız rekabet yaratmakta ve durum ekonomide verimsizliği teşvik eden bir kısır döngüye dönüşmektedir.

Yaygın işsizlik ise, kayıtdışı istihdama razı olan emek arzı yaratmaktadır.

Sayın konuklarımız; ülkemizde kayıt dışının boyutları konusuna gelince bu konuda çeşitli çalışmalar var. Çeşitli yöntemlerle yapılan çalışmaların kaba bir ortalaması alındığında ağırlıklı olarak Gayri Safi Milli Hasılanın yüzde 25 ila yüzde 60'ı arasında değişen değerler olduğu görülüyor.

Gerçek değer ne olursa olsun, ülkemizdeki kayıt dışı ekonominin boyutlarının G8 ülkeleri (gelişmiş sekiz ülke) ortalaması olarak bilinen yüzde 8-10'ların veya gelişmiş ülkeler ortalaması olarak ifade edilen yüzde 10 ila 30'ların çok üzerinde olduğu açıktır.

Eğer ülkemizin gelişmiş ülkeler düzeyine çıkmak, Avrupa Birliğine üye olmak gibi hedefleri varsa, kayıtdışı ekonominin mümkün olduğu ölçüde kayıt altına alınması şarttır.

Böyle bir mücadelenin başarılı olması içinse, bir devlet politikası olarak benimsenmesi, stratejik bir eylem planı hazırlanması, kararlı davranılması ve toplumsal destek ve katılımın sağlanması zorunlu gözüküyor.

Kayıtdışı ekonomi ile mücadelede, kayıt altında olan işletmelerin desteği de çok önemlidir. Kayıt dışı ekonomi olgusunun her ne kadar toplumda kayıt içinde olanlar ve olmayanlar şeklinde bir gruplaşma yarattığı kabul edilse de, kayıtlı ekonominin, kayıt dışından hiç yararlanmadığını söylemek mümkün değildir.

İşletme bazında bakıldığında, kayıt dışından girdi sağlayan işletmelerin girdi maliyetlerinde ucuzluk oluşmakta ve kâr

marjı yükselmekte, ancak kayıt dışında olan birikime de katkı sağlamaktadır.

Bu işletmelerin ufak maliyet avantajlarını bir yana bırakmaları ve gerek rekabet ve gerek kurumlaşma açısından uzun vadeli menfaatlerinin tamamen kayıt altında olmaları bilinciyle bu mücadeleye destek vermeleri gerekiyor.

Kayıt dışı ekonomiyle mücadele her ne kadar toplumsal bir çaba ise de, liderinin Maliye Bakanlığı olacağına şüphe yok. Dolayısıyla çoğu konuda olduğu gibi bu konuda da görev sorumluluğunun ve onurunun bu salonda bulunanlara ve temsil ettiği kimselere ait olacağı açıktır.

Saygıdeğer konuklar, panelimizde sunuş konuşmasını yapacak olan TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Ömer Sabancı'ya, panelimizin yönetmeni gazeteci-yazar Profesör Doktor Sayın Güngör Uras'a, değerli konuşmacılar; Gelirler İdaresi Başkan Vekili Sayın Osman Arıoğlu, Maliye Bakanlığı Baş Hesap Uzmanı Sayın Serdar Koyutürk ve Vergi Konseyi Başkanı Sayın Mustafa Uysal'a katılımları için teşekkür ediyorum.

İtalya Maliye Bakanlığı temsilcisi Sayın Schiavo mazereti nedeniyle toplantımıza katılamıyor. Kendisinin yerine İtalya'nın kayıt dışı ekonomisi konusundaki tecrübelerini, Sayın Maria Teresa Montedura aktaracaklar, kendilerine ayrıca teşekkür ediyoruz.

Panelimizin uygulamacılara ışık tutmasını ve kayıt dışı ekonomiyle mücadelede bir kilometre taşı olmasını diliyor, hepinize saygılar sunuyorum.

SUNUCU- Sayın üstadımıza teşekkür ediyoruz.

Değerli konuklar, şimdi izninizle açılış konuşmalarını yapmak üzere Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı Sayın Mahmut Vural'ı kürsüye davet ediyorum; buyurun Sayın Başkanım.

MAHMUT VURAL (Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı)- Sayın bakanlarım, değerli milletvekilleri, değerli konuklar, sevgili üstat ve arkadaşlarım, basınımızın değerli temsilcileri; hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyor, Hesap Uzmanları Kurulu'nun 60'ncı Kuruluş Yıl Dönümü nedeniyle düzenlenen Kayıt Dışı Ekonomi konulu panele hoş geldiniz diyorum.

Hesap Uzmanları Kurulu'nun kuruluş yıldönümleri nedeniyle düzenlenen paneller artık geleneksel hale gelmiş bulunuyor.

29 Mayıs 1945 tarihinde kurulan Hesap Uzmanları Kurulu'nun 60'ncı Kuruluş Yıl Dönümü münasebetiyle düzenlenen panelin konusunu kayıt dışı ekonomi olarak belirledik.

Kayıt dışı ekonomi, uzun yıllardır ülkemizin gündeminde bulunan ve üzerinde en yoğun ve hararetli tartışmaların yapıldığı konulardan birisidir.

Kayıt dışı ekonomi kamu finansman dengesinde meydana getirdiği olumsuzluğun yanı sıra, yükümlülüklerini tam ve zamanında yerine getiren vatandaşlar aleyhine haksız bir rekabet ve ticaret ortamı yaratmaktadır.

Hesap Uzmanları Kurulu olarak, kayıtdışı ekonominin kayıt altına alınması konusuna büyük bir önem veriyor ve çalışmalarımızı bu yönde yoğunlaştırıyoruz. Bu amaçla 2004 yılında kayıtdışı ekonomi konusunu bilimsel bir yaklaşımla ele alan bir çalışma başlattık ve bu konudaki tespitlerimizi ve çözüm önerilerimizi bir rapor haline getirdik.

Öte yandan geçen sene uygulamış olduğumuz denetim stratejimizi kayıt dışı ile daha fazla mücadele edebilecek bir yapıda yeniden düzenledik. Bilindiği üzere ekonomide mal ve para hareketi olmak üzere karşılıklı, iki yönlü bir akım vardır. Gelişmiş ülkelerde vergi denetimleri para hareketlerini izlemek suretiyle yapılır. Zira para hareketleri büyük çoğunlukla bankalar üzerinden yapılır ve bu hareketler banka sisteminde iz bırakır. Bu nedenle daha sonra bu hareketlerin tespit edilmesi ve vergi incelemelerinde kullanılması mümkündür. Mal hareketleri ise, iz bırakmazlar ve bu hareketleri anında tespit etmediğiniz takdirde sonradan tespit etmeniz mümkün olmaz.

Gelişmemiş ülkelerde mal hareketlerine dayalı bir vergi incelemesi öne çıkar. Çünkü bu ülkelerde finans sektörü yeterince gelişmemiştir ve ekonomi nakit hareketlerine dayalıdır.

Kurul olarak 2004 yılında özellikle geçici inceleme yerlerinde para hareketlerini izlemek suretiyle kayıt dışı faaliyetleri ve kazançları ortaya çıkarmaya çalıştık ve çok çarpıcı sonuçlara ulaştık.

Buna göre, hesap uzmanlarının 2004 yılında yaptıkları incelemeler sonucunda tespit ettikleri yaklaşık 9 katrilyonluk matrah farkının yaklaşık 1.1 katrilyon lirası yukarıda bahsettiğim para hareketlerinin incelenmesi sonucu ortaya çıkartılmıştır ve bu faaliyetler maalesef tamamen kayıt dışıdır.

Bu yıl banka yoluyla yapılan para transferlerine dayalı vergi incelemesini sistemli bir şekilde daha da yaygınlaştırıyoruz. Şu an İstanbul, Ankara, İzmir dahil 19 büyük ilimizde 6 bin 300 banka hesabını mercek altına almış bulunuyoruz.

Bu 6 bin 300 hesapta gerçekleşen işlem hacmi yaklaşık 100 milyar Yeni Türk Lirasıdır, yani 100 katrilyon liraya denk gelmektedir.

2005 yılında Gayri Safi Milli Hasılanın tahmini olarak 480 milyar Yeni TL, yani 480 katrilyon TL olacağı göz önünde bu-

lundurulduğunda incelenecek para hareketlerinin büyüklüğü çok daha net bir şekilde ortaya çıkacaktır.

Kayıt dışı ekonominin büyüklüğünü tam olarak hesaplamak tanımı gereği mümkün değildir. Ancak değişik yöntemler kullanılarak kayıt dışı ekonominin boyutu tahmin edilmeye çalışılmaktadır. Ülkemizdeki kayıtdışı ekonominin büyüklüğüne ilişkin olarak yapılan tahminlerde Gayri Safi Milli Hasılanın yüzde 2'si ila yüzde 137'si arasında değişen birbirinden çok farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Bu durum Türkiye'deki kayıt dışı ekonominin boyutu konusunda farklı yorumların ve değerlendirilmelerin yapılmasına neden olmaktadır. Hesap Uzmanları Kurulu'nun Kayıt Dışı Ekonomi Raporunda yer alan ve Hesap Uzmanları tarafından Türkiye'de ilk defa gerçekleştirilen bir çalışmaya göre, son yıllarda ekonomimizdeki kayıt dışının oranı yüzde 30 civarındadır. Bu kayıt dışılık oranına Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayınlanan ve endüstriler arasında mal ve hizmet akımını gösteren "input-output" tablolarını esas alan bir modelleme çerçevesinde ulaşılmıştır.

Baş Hesap Uzmanı Serdar Koyutürk'ün panelde sunacağı tebliğde, modele ilişkin ayrıntılı bilgiler verecektir.

Bir ülkede kayıt dışı ekonominin varlığının ve büyüklüğünün önemi elbette yol açtığı olumsuz sonuçlar bakımından da değerlendirilmelidir. Ekonomideki kayıt dışı, vergi sistemini olumsuz etkilemekte, vergi tabanının aşılmasına ve vergilendirilebilir kaynakların kontrol dışına çıkmasına neden olmaktadır. Bu durumda devletin vergi toplama gücü ve etkinliği de azalmakta, vergide adalet ve eşitlik ilkesi, vergisini düzenli ödeyen kayıtlı kesim aleyhine bozulmaktadır.

Kayıt dışı ekonominin bir diğer olumsuz etkisi, kendisini çalışma hayatında göstermektedir. Kayıt dışı istihdamın büyük boyutta olması, çalışanların sosyal güvenlik şemsiyesi altına

girmelerine engel olmakta, sosyal güvenlik harcamalarını karşılayacak yeterli prim toplanamamakta ve bunun sonucunda da sosyal güvenlik kuruluşları finansman güçlüğüne girerek kendilerinden beklenen hizmetleri sunamamaktadır.

Kayıt dışı ekonominin istatistiki anlamda olumsuz etkisi ise ülkenin refah düzeyi, istihdam, cari açık, fiyatlar genel seviyesi ve gelir dağılımı konularındaki verilerin doğru saptanamaması şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Bu durum verilerin eksik ve hatalı olarak oluşmasına ve bu veriler temel alınarak oluşturulacak sosyal ve ekonomik politikaların uygulamada başarısız olmasına veya istenmeyen sonuçlar doğurmasına neden olmaktadır.

Kayıt dışı ekonominin varlığı toplumda devlet otoritesine olan güvenin azalmasına, hukuka ve adalet sistemine olan inancın da zedelenmesine yol açmaktadır. Kayıtlı faaliyette bulunanlar, ekonomideki yaygın kayıt dışılığı gördüğünde sisteme olan güvenlerini kaybetmekte ve kayıt dışına yönelmektedirler.

Kayıt dışı faaliyette bulunanlar ilişkilerini yasal düzenlemeler dışında yürütmekte, bunun sonucunda da toplumda hukuk düzeninin yerini yer altı ilişkileri almakta, toplumda suç ve suçlu sayısı giderek artmaktadır.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız olumsuz etkiler göz önüne alındığında kayıt dışı ekonominin artık sadece Maliye Bakanlığını, salt vergisel nedenlerle ilgilendiren bir konu olmaktan çıkarak, toplumun tüm kesimlerini yakından ilgilendiren ulusal bir sorun haline geldiği rahatlıkla söylenebilir.

Kayıt dışı ekonominin önlenmesi veya daha gerçekçi bir ifadeyle azaltılması konusunda çok çeşitli ve farklı görüşler dile getirilmektedir. Bu görüşlerin çıkış noktası çoğunlukla vergi sistemidir. Yani çözümü vergi sisteminde yapılacak olan değişikliklerde aramaktadır. Oysa tek başına vergi sistemindeki yapılacak değişikliklerle kayıt dışı ekonominin kayıt altına alın-

ması mümkün değildir. Çünkü kayıt dışı ekonomi, ülkenin tüm ekonomik altyapısı ile ilgili bir olgudur. Dolayısıyla, tüm ekonomik yapıyı ilgilendiren ticaret, icra-iflas, ihale kanunu, özelleştirme mevzuatı, imar iskan mevzuatı gibi konularda da değişiklikler yapmak gerekmektedir. Bu ulusal sorunun çözümünde kamu veya özel tüm kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum örgütlerine de büyük görevler düşmektedir.

Bu şekilde elbirliğiyle yapılacak mücadelede 2005 yılı içerisinde önemli bir mesafe katedileceğine gönülden inanıyoruz.

Bu panelin kayıt dışı ekonomi ile mücadelede yeni bir dönüm noktası olacak gelişmelerin başlangıcı olmasını diliyor, tüm katılımcılara panelimize göstermiş oldukları ilgiden dolayı teşekkür ediyor, saygılarımı sunuyorum.

SUNUCU- Sayın Başkanımıza teşekkür ediyoruz.

Değerli konuklar, açılış konuşmalarını yapmak üzere Maliye Bakanımız Sayın Kemal Unakıtan'ı kürsüye davet ediyorum; buyurun Sayın Bakan.

KEMAL UNAKITAN (Maliye Bakanı)- Sayın bakanlar, Sayın Başkan, değerli konuklar; sözlerime başlarken önce hepinizi saygıyla, sevgiyle selamlıyorum.

Ve Hesap Uzmanları Kurulu'nun 60'ıncı Kuruluş Yıldönümü münasebetiyle tertip ettikleri bu panele katılımınızdan dolayı önce hepinize teşekkür ediyorum. Neden? Çünkü ben de bir eski hesap uzmanıyım, hesap uzmanının eskisi olmaz zaten.

Ve bu paneli yine düzenledikleri için de huzurunuzda Hesap Uzmanları Vakfına ve Derneğine de ayrıca teşekkür ediyorum ve tebrik ediyorum kendilerini.

Çünkü çok güzel bir konu seçtiler bu sene. Geçen sene de güzel bir konu seçmişlerdi, bu sene de. Ve bu da kayıt dışı. Yani ülkemizin, belki ben Maliye Bakanı olarak söylüyorum en önemli meselesi. Bu kayıt dışı ülkemizin en önemli problemi ve bütün dertler burada yatıyor. Bunu çözdüğümüz zaman ülkenin hemen hemen birçok problemi halledilecektir ve Türkiye başka bir Türkiye olacaktır. O bakımdan tebrik ediyorum arkadaşlarımı.

Ayrıca bize güzel de bir sinevizyon gösterisi yaptılar. Bu kadar herkes methetti hesap uzmanlarını, bu methiyeler herhalde bir sene yeter size. Gelecek sene yine aynı şeyi söyleriz, ama sizlerle gurur duyuyorum onu söyleyeyim.

Değerli misafirler; kayıt dışı ekonomi diyoruz, bundan da zaman zaman da şikayet ediyoruz. Kimisi diyor kayıt dışı illa halledilmeli, yapılmalı, bazen de öyle şeyler duyuyorum ki kayıt dışının bizzat içinde olanlar bile şikayet ediyor. Ben biliyorum onları, onlar da şikayet ediyor *"bu kayıt dışı illa önlenmeli"* diye söylüyorlar ama hiç de kimse dönüp kendi evinin önünü süpürmeye kalkmıyor. Bunlar, tabii herkesi söylemiyorum, çok değerli kurumlarımız var, çok değerli şirketlerimiz var. Hakikaten Avrupa standartlarında çalışan, yani vergiyi kaçır desem bile yapmayacak kuruluşlarımız var ve bunlar giderek de artıyor. Bunlar memnuniyet verici hususlar. Ama öyle durumlar var ki, ben biliyorum o sektörleri veyahut da o işyerlerini veyahut da o bölgeleri, onlar da diyor ki, *"bu kayıt dışı önlenmeli"*. Bu ne perhiz, ne lahana turşusu.

Zaman zaman da söylüyorum ben onlara özel olarak, diyorum ki, *"önce kendinize bir bakın"*. Zaten kendilerine bakmayanlara biz bakacağız, şimdi açıklayacağım biraz sonra.

Şimdi bunun ne zararları var, önce bunu açıklığa kavuşturalım. Kayıtdışı ekonomi bir ülke için büyük bir sorun, bu sorundan bir şekilde kurtulmak gerekiyor. Peki niçin sorun, neden bu sorundan kurtulmamız ve onunla mücadele etmemiz gerekiyor? Çünkü kayıt dışı ekonominin pek çok olumsuz sonuçları ve etkileri var. Bazılarına göre kayıt dışı ekonominin pozitif etkileri varmış gibi görünse de, bazıları maalesef öyle söylüyor; *"kayıt dışı var ya bizim krize düştüğümüz dönemlerde bizi kurtaran budur"*. Olur mu böyle şey, hiç insan mikroptan bir sıhhat düşünebilir mi, bir sağlık bekleyebilir mi? Toplumun mikrobu bu, toplumu kemiren bir mikrop. Onun için hiç kimse bu cahilliğe düşmesin. Kayıt dışı ekonomi, bir ekonomi için, bir memleket için en büyük sorun.

Bir kere kayıt dışı ekonominin boyutlarının yüksek olduğu bir ülkede sağlıklı ekonomik ve mali politikaları tespit etmeniz ve uygulamanız mümkün değildir. Çünkü kayıt dışı ekonomi, ekonomik ve mali politikalara dayandıracağınız sağlıklı verilerin üretilmesini engeller. Elinizde sağlıklı veri bulamazsınız bir defa. Kaynakların etkin ve rasyonel dağılımını da olumsuz etkileyen kayıt dışı ekonomi, aynı zamanda vergi ve sigorta primi tabanının büyük ölçüde daralmasına neden olur; sonuç, bütçe ve sosyal güvenlik açıkları olarak karşımıza çıkar.

Bakınız, Türkiye Osmanlı'dan beri iki meselesini halledememiştir; bir tanesi bu bütçe açıkları, bir tanesi de dış ödemeler dengesidir, yani cari açık dediğimiz konudur. Yıllardan beri, yüzyılı aşkın zamandan beri bakın Türkiye'nin bütçelerine veyahut da daha gerideki bütçelere, ülke devamlı bütçe açıklarıyla ve cari açıklarla uğraşmıştır.

Türkiye bu konuları halletmek mecburiyetindedir, ondan dolayı bütçe açıklarına çok önem veriyoruz. Geldiğimiz zaman, yani bundan 2,5 sene önce bütçe açıkları Gayri Safi Milli Hasılanın yüzde 14,5'una ulaşmıştı, ondan bir sene öncede 16,5 idi,

biz geldiğimizde 14,5 idi. Ama 2004 yılı sonunu biz yüzde 7 olarak tamamladık, 7.1 veya 7.2 civarında.

Şimdi bu seneki bizim hedefimiz yüzde 6, fakat inanıyorum ki daha iyi bir performans yakalayacağız. Onu da niçin söylüyorum? Biliyorsunuz dört aylık bütçe neticelerini aldık ve yayınladık bunları da. Buna göre, aynı döneme göre 2004 yılı bizim mali açıdan iyi bir yılımızdı, bütçe bakımından oldukça iyi bir yıl, başarılı bir yılımızdı. Yüzde 6.5 faiz dışı fazlasını gerçekleştirdik, bütçe açığını oldukça aşağıya indirdik ve sağlıklı vergi gelirlerimizden daha fazla giderlerimizi karşılama imkanını bulduk.

Ama ona rağmen 2004'te ilk dört aylık açık aşağı yukarı 10 katrilyon lira, Yeni Türk Lirasına göre 10 milyar YTL civarındaydı.

Bu sene aynı dönemde bu tutar, 5 milyar YTL civarında, yani aşağı yukarı yüzde 50'ye yakın, yüzde 45-50 arasında bir düşüş sağlandı, bu Türkiye için fevkalade önemli. Ve buna devam etmek lazım ve bu bütçe açıklarından Türkiye'yi kurtarmak lazım, esas hedefimiz budur.

Maastrich Kriterleri'ne göre bu yüzde 3'ün altında olması icap ediyor, ama Türkiye borcu yüksek olan bir ülke, yani Gayri Safi Milli Hasıla'ya göre yüksek, o da yüzde 90'ları bulmuştu, şimdi yüzde 63.5'lara düştü, o da 60'ın altına indirilmesi lazım. Ama bütçe açıkları fevkalade önemli.

Bütçe açığı var demek bir ülkede, kısacası o ülke borç almak mecburiyetinde demektir. Bunun kısa formülü bu. Bütçe açığı yüzde 3'ün de altında olsa ne çıkar; o zaman sen borç almak mecburiyetindesin. Cebinde paran var daha fazla masraf yapıyorsun, aradaki farkı ne ile karşılaşacaksın, borçla karşılayacaksın gayet basit. Şimdi, gerçi bizim özelleştirme gelirlerimiz artmaya başladı, bu sene ilk defa Hazine'ye borç ödesin diye özelleştirme idaresi 1 milyar dolar nakit parayı ödedi. Bili-

yorsunuz özelleştirme gelirlerini biz bütçe giderlerine almıyoruz, karşılamıyoruz, direkt borçların azaltılmasında kullanıyoruz. Ve bütçe giderlerinin, bütçe açığının daha hızlı bir şekilde karşılanması bakımından işte bu kayıt dışı çok önemli. Neden? Niye başka memleketlere avuç açalım ki, veyahut da diğer beynelmilel finans kuruluşlarına niye gidelim ki, eğer biz bu kayıt dışını halledersek hiçbir yere gitmeye ihtiyacımız yok.

Sayın Kurul Başkanı açıkladı, herhalde panelist arkadaşlarımız da açıklayacaklar, bu işin açıklanması için Hesap Uzmanları Kurulu çok ince bir çalışma yaptı, ilmi bir çalışma yaptı. Ve bu çalışmalarına da devam edecekler.

Orada ne dedi? Yüzde 30 kayıt dışı dedi, bu yüzde 30 bütçenin yüzde 30'u değil, Gayri Safi Milli Hasılanın yüzde 30'u.

Geçmiş senelerde bu daha yüksekti, 35'ler veya 40'lara doğruydu. Şimdi son senelere doğru bu yüzde 30'a düştü, ama çok büyük bir rakam; 300 milyar Gayri Safi Milli Hasılamızın olduğunu kabul edecek olursak, düşünün, yüzde 30'u 90 milyar dolar eder.

Peki bu kayıt dışı ile böyle mücadele edeceğiz de, fazla paralar toplarsak ne olacak? Onları da vergilerin düşürülmesinde kullanacağız.

Şimdi benim elimdeki bütçe rakamlarına göre baktığım zaman benim bir supleksim yok maalesef. Neden? Ben yüzde 6.5 faiz dışı fazlasını bulmak mecburiyetindeyim. Türkiye'nin menfaati bunu icap ettiriyor.

Bakınız şimdi faizler kaçtı, yüzde 65-70'lerdeydi biz geldiğimizde, şimdi ne oldu?, yüzde 17'lere düştü, bu kafi mi?, daha da düşmesi lazım. Türkiye'nin faiz yükünü azaltması lazım; bugün bütçede faiz yükü 35-40 milyar dolar, her sene Türkiye bu kadar faiz ödüyor. Soygun gibi bir şey yani. Her zaman söylüyorum, bir Maliye Bakanı olarak beni en fazla üzen nokta, ne diye ben bu kadar faiz ödeyeyim. Belçika Maliye Bakanı geldi,

borçları bizden fazla Gayri Safi Milli Hasıla oranlarına baktığımız zaman, ama ödediği faizler gayet makul, çünkü ülke riski düşük. Avrupa ülkesi, Avrupa Birliği'nin ülkesi, ülke riski fevkalade düşük. O yüzde 3 faiz ödüyorsa, biz yüzde 17 faiz ödüyoruz. Bizim bunu düşürmemiz gerekir. Onu düşürebilmemiz için de bu bütçe açığına dikkat etmemiz, faiz dışı fazlaya dikkat etmemiz, mali disiplinden bir santim ayrılmamız lazım, bu fevkalade önemli.

Ayrıca önemli olan bir husus daha var, işte bu kayıt dışıyla da mücadele etmemiz lazım.

Şimdi kayıt dışı ile mücadelede biz bakanlık olarak elimizden geleni yapıyoruz. Attığımız adımlar var, atacağımız adımlar var ve buna da devam edeceğiz. Hükümet olarak da bunda kararlıyız. Ama bu sadece Maliye Bakanlığı'nın ve hatta sadece hükümetin de bir işi değil, toplum olarak bu imtihandan başarılı çıkmak mecburiyetindeyiz, aksi takdirde bizi Avrupa Birliği'ne üye yapmazlar arkadaşlar bunu iyi bilmemiz lazım. Ne kadar güzel müzakeremiz olursa olsun, ne kadar kendimizi iyi anlatırsak anlatalım önce bu işi halletmemiz lazım. İleri ülkelerde bu oran ne diyoruz; yüzde 8 ila 10 aralığında, o zaman oralara düşmemiz lazım.

Enflasyon ile mücadele ettiğimizde hakikaten başarılı oluyoruz; enflasyon ile mücadeleyi, ülke veriyor. Sadece hükümet, sadece belli bakanlıklar değil, Türkiye bu enflasyon mücadelesinden başarılı çıkıyor, bunun için herkesi kutluyorum Türkiye adına. Özel sektör kendi üzerine düşeni yapıyor, üreticisi, ihracatçısı, herkes üstüne düşeni yapıyor.

Bakınız şimdi piyasalarda harcama eğilimleri değişti, davranış biçimleri değişiyor, küçük esnafımızda durgunluk var, niye durgunluk oluyor? Bir defa tüketici olan, alıcı olan kesim diyor ki; nasıl olsa fiyat artmıyor param olduğu zaman alırım veya elim elverdiği zaman alırım. Öyle bir duruma başladık şimdi, bu Türkiye için çok üzülecek bir nokta değil, ama bu

durgunluk geçecek, bunu bilelim, bu durgunluğu kısa zamanda biz kaldıracağız ülkeden.

Fakat Türkiye olarak her zaman da dengeleri muhafaza etmek mecburiyetindeyiz. Mali disiplinden taviz vermememiz lazım ve Türkiye'nin geleceğini iyi planlamamız lazım. O yolda giderken acaba şuraya mı sapayım, buraya mı sapayım böyle bir şey yok, tek yol. Madem ki Avrupa Birliği ile müzakerelerimiz başlıyor, madem ki Avrupa Birliği'nin bir üyesi olacağız, buna niyetliyiz, o zaman o kriterleri Türkiye'ye yerleştirmemiz lazım. Ne bakımdan? Mali bakımdan, ekonomi bakımından, sosyal bakımdan, insan hakları bakımından, demokrasi bakımından, her bakımdan. Çok uzağa gitmeye gerek yok, bak adamlara ona göre halini değiştir, fazla incelemeye falan lüzum yok.

Dolayısıyla kayıt dışı ekonomiyle mücadelede herkesin işbirliğine ve desteğine ihtiyacımız var Türkiye olarak. Başka Türkiye yok arkadaşlar, bunu yapacağız. Bu makamda benim yerimde kim olursa olsun aynısını yapmak mecburiyetinde. Hükümet yerinde kim olursa olsun aynısını yapmak mecburiyetinde ve Türk insanı olarak biz bu mücadeleden başarılı çıkmak mecburiyetindeyiz.

Şimdi tabii bunları söylüyoruz da, bunları söylerken bu kayıt dışını besleyen nedenler ne?, niçin buralara gelmişiz?. Bunlara da bakmamız lazım. Yani bunları dar çerçevede, *"niye kaçırıyor, şu şöyle"* gibi polisiye tedbirlerle falan pek bir yere varılmıyor. O zaman bu hastalığı üreten mikroplar nelerdir, bunu iyi tahlil etmemiz lazım.

Şöyle bir baktığımız zaman, önce bu fakirlik var ya, bu herkesin derdi. Bu fakirlikten kurtulmamız lazım. Kişi başına milli geliri düşük olan yerler kayıt dışısı en büyük ülkelerdir, bunu bilin. O zaman kişi başına düşen milli gelirimizi artırmamız, yani ekonomimizi büyütmemiz lazım. Ekonomi büyüdüğü zaman, bakınız yabancı sermaye geliyor, şirketleriniz daha bü-

yük oluyor ve o büyük şirketler sadece cirolarından büyümüyor, aynı zamanda mantalitelerini değiştiriyorlar, kurumsallaşıyorlar neticede. O kurumsallaşmanın getirdiği, işte kayıt dışı ile en büyük mücadele orada oluyor, en faydalı husus o oluyor. Dolayısıyla daha önceki konuşmalarımda belirtmiştim, enflasyonun yüksek olduğu ülkelerde kayıt dışı en fazladır. Neden? Çünkü enflasyon gizli bir el gibi herkesin cebine uzanır, uyurken bile adamın parasını çalar cebinden. Bir giderseniz aynı para ile aynı malı alamazsınız ertesi gün. Dolayısıyla bu enflasyon büyük bir hastalıktır, bu enflasyonun inmesi lazım.

Biz şimdi hükümet olarak ne yaptık? Evet geldiğimizde 2500 dolar civarındaydı, 2500-2600, şimdi 4200 dolar oldu. Bizim niyetimiz birinci dönem, şu geldiğimiz iktidar döneminde 5 bin doların üstüne çıkarmak, inşallah onu yapacağız. Ve ikinci dönem bize tekrar vazife verilirse de o zaman 10 bin doların üzerine çıkarmak, bizim hükümet olarak, parti olarak hedefimiz budur. Yani Türk milletini 10 bin doların üzerine çıkarmak ve 10 bin dolar çok mu, ayakta kalıp ötekilere yetişmek için ümidimiz başlayacak o zaman. Şimdi burnumuzun dibinde Yunanistan, 15-20 bin dolar arasında.

Dün bana Avustralya Büyükelçisi geldi, konuşuyorduk ekonomiden falan bahsediyorduk, kişi başına düşen milli geliri 42 bin dolar, bizim de 4200 dolar. Dolayısıyla önümüzde çok yol var, ondan dolayı da kalkıp kısır çekişmelere Türkiye'nin tahammülü yok, lüksü yok. Hepimiz bakalım, *"yahu biz onların seviyesine nasıl yetişeceğiz"* onun gayreti içerisinde olalım ve onun için de elbirliğiyle hareket edelim.

Efendim orada şu olmuş, burada bu olmuş, o onu demiş, bu bunu demiş, bırakın bunları, kısır çekişmeleri bırakması lazım Türk milletinin.

Daha müreffeh bir toplum nasıl meydana getirebiliriz, bu topluluktaki milli geliri nasıl artırabiliriz onun çaresine bakma-

mız lazım, ona bakmamız lazım, onun mücadelesini vermemiz lazım, o da tabii çalışmaktan ve disiplinden geçiyor.

Enflasyonu da çok şükür tek haneli rakamlara indirdik, bunu hep beraber gördük. Dediğim gibi, bunların tamamı Türk milletinin başarısıdır, bunu iyi vurgulamak istiyorum. Bu başarılar Türk milletinin başarısıdır.

Şimdi yine kayıt dışını besleyen başka hususlar var; hızlı kentleşme var, kurumsallaşma eksikliği var, gelir dağılımındaki bozukluk var, vergi yasalarında yapılan değişiklikler var, bunları sayabiliriz. Ama bunlarla ilgili olarak da hükümet olarak inanın elimizden gelen her şeyi yapıyoruz.

Şimdi gelir dağılımındaki eksiklikten dolayı çıkardık o Teşvik Yasasını, 49 ildeki teşviki bundan dolayı çıkardık. Ve bunu bizim halletmemiz lazım, gelir dağılımındaki dengesizliği halletmemiz lazım. Vergi yasalarında sık sık yapılan değişiklikleri özel sektörümüz sık sık dile getirirler. Belki de yine Sayın Sabancı konuşacak, o belki de yine dile getirir. Ama bugüne kadar biz geldiğimizde ihtiyacı olan kanunları değiştirmek mecburiyetinde kaldık ve bu artık sık sık değiştirmeyi de gündemden tamamen çıkartmak istiyoruz ve bütün vergi kanunlarımızı, ana kanunlarımızı, Kurumlar Vergisini, Gelir Vergisini ve Vergi Usul Kanununu artık yeniden düzenleyeceğiz. Bunun içinde Vergi Konseyimiz ve kurduğumuz komisyonumuz hummalı bir şekilde çalışıyor. Bazen bana gece telefon ediyorlar, *"Sayın Bakanım işte şu anda çalışıyoruz veyahut da çalışmamız bitti"* üstatlarımız sağ olsunlar meccanen çalışıyorlar. İşi gücü var, onu bırakmış, fakat ben bu Türkiye'ye, bu milletime, bu toplu-ma nasıl faydalı olabilirim düşüncesiyle gelip o birikimlerini bizimle paylaşıyorlar, kendilerine buradan teşekkür ediyorum.

Yakında da bunları tamamlayıp hükümetimize sunacağız. Herhalde önce Kurumlar Vergisini tamamlarız, ondan sonra da Gelir Vergisini tamamlayıp hükümetimizde de son şeklini verdikten sonra Türkiye Büyük Millet Meclisine sunarız. Falanca

maddesinin falanca kanunla değiştirilmiş şu maddesi falan artık olmayacak. Herkes kanunu bilecek, yeni kanuna göre hareket edeceğiz. Bu da nasıl? Basit ve anlaşılabilir olacak. Hem dili, hem de tekniği ona göre kullanacağız. Buralarda hakikaten backgroundu kuvvetli olan arkadaşlarımız çalışıyor.

Gelir İdaresi Kanununu da değiştirdik, bundan sonra Gelir İdaresi başlı başına ta vergi dairesinden veyahut onun şubesinden genel müdürlüğe kadar fonksiyonel bir zincir takip ediyor. Artık, arada şu da ona söyleyecek o da şuna söyleyecek yok.

Denetim sistemini tamamen değiştiriyoruz ve teknolojik altyapıdan istifade ediyoruz. Bakın bu "Vedop 1 Projesi"ni yapanlardan Allah razı olsun, fevkalade güzel bir iş yapmışlar, fevkalade, benden önceki bakanlar, kimin emeği geçmişse.

Biz şimdi "Vedop 2"yi devreye sokuyoruz. Aşağı yukarı vergi dairelerinde otomasyonun dışında vergi dairesi kalmayacak ve internet ortamından beyanname almaya başladık. 3.5 milyonu geçti aldığımız beyanname. Bundan sonra da vergi dairesine kimse getirip para yatırmayacak. Herkes kendi hesabından direkt talimatını verecek. Bu bize neyi getiriyor? Bu bize vergi dairelerinin daha fazla mükelleflerle yakın ilgilenmelerini getiriyor.

Bir tüccar düşünün, bir sanayici düşünün, adam müşterisinin kime mal sattığını bilmiyor, kimden para aldığını bilmiyor, böyle şey olmaz, orası batar. Bizim de vergi dairesi kimden para aldığını bilmiyor; aldım ama bu parayı getiren adam bana doğru mu getirdi, yanlış mı getirdi, hangi sokakta bu adam, vergi dairesi müdürüne sorsan hiç bilmez. Ama bundan sonra sokak sokak gezecekler, kendi bölgesini avucunun içi gibi bilecek, bilmedi, o zaman vergi dairesi müdürlüğü yapmasın. Bilecek.

Beyanname vermekten, almaktan baygınlık geçirenleri biliyorum ben, şimdi öyle bir derdimiz kalmadı.

Bir de en önemlisi, veri tabanını geliştiriyoruz biz. Veri tabanı ile artık sermaye ve mal hareketlerini çok kolay takip ediyoruz. Türkiye de eski Türkiye değil, artık Türkiye'de kayıt dışı yapmaya başlasa bile illa bir yere kaydı giriyor. Malı sattı, parasını ne yapacak, nereye yatıracak, evinde saklayacak hali yok herhalde. Onları tek tek tespit etme imkanları var. Zaten pilot olarak bazı yerlerde bazı incelemeler yaptık, şimdi açıklamak istemiyorum yerini, oraları sarsıntı geçirdi. Kimse de bir şey söyleyemiyor tabii çünkü vergi suçu var, kimse de ben bunu yaptım demiyor, sessiz sessiz gelip uzlaşmada parasını ödeyip gidiyor, trilyonlarca para tahsilatımız oldu. Bunlar da çok fazla açık işte, şunu yapacağız şunun üstüne böyle gideceğiz falan deyip ekonomiyi de rahatsız etmek istemiyoruz.

Ama vidaları da her gün biraz daha sıkıyoruz.

Şimdi şunun çalışması yapılıyor: Mernis Projesi vardı, herkesin vatandaşlık numarası var, bundan sonra vatandaşlık numarası eşittir vergi numarası, eşittir sosyal sigorta numarası, eşittir, pasaport numarası. Herkes o numarayı aldı mı o numara doğumundan ölümüne kadar gidecek. Nasıl Amerika'da *"Social Security Number"* vardır, aynen onun gibi. O numarayı bastın mı, o ne yaptı, ne etti, hepsi gösterilecek.

Şimdi bir arkadaşım anlatıyor, hanımı profesör, Fransa'ya gitmiş, Fransa'da belli bir dönem öğretim üyeliği filan yapıyor, üç-dört ay sonra vergi dairesinden çağırmışlar, demişler ki, *"Hanımefendi siz şu zaman Fransa'ya geldiniz, şu kadar maaş alıyorsunuz, şu kadar da harcamalarınız var, bu harcamalarınız biraz da fazla bunları bize bir izah edin"* diyorlar. Şimdi herkesten izahat alacağız, *"Gel bakalım, sen şunları harcadın, şunları ettin, şunun izahatını bir alalım"*, bununla ilgili gerekirse başka kanunlar da çıkaracağız.

Bizde şimdi bir "hamiline çek" meselesi var, bu çek herkeste. Kayıt dışı ödemelerin aracı "hamiline çektir" arkadaş, buna bundan sonra müsaade etmeyeceğiz. Bir de gitmişiz beynelmilel anlaşmalara da imza atmışız, ama bakıyoruz Avrupa Birliği'nde bu işi çözmüşler. Onlar nasıl çözdüyse biz de aynısı çözeceğiz, bununla ilgili kanuni düzenlemeleri de yakında getiriyoruz, arkadaşlarımız son çalışmalarını yapıyorlar, bunlarla ilgili çalışmalar var. Hamiline çek, ne demekmiş hamiline çek; kim aldı, kim verdi, niçin verdi, yok böyle bir şey olmaz. Hamiline çeki kullananlar için şüpheli işlem bildirimi yapılacak, kime? MASAK'a, kara para incelemesi oradan yapılır. Bu uygulamayla Avrupa Birliği'ndeki uygulamayı Türkiye'ye getireceğiz, bu böyle bilinsin. Çünkü öyle bazı bölgelerimiz var ki, mal almak istiyorlar –bana şikayetleri geliyor-, öteki de *"satacağım malı"* diyor, fatura kesiyor malına, aman diyor bana fatura kesme, ne yapacak adam, fatura kesme ne demek, bunların hepsini biliyoruz.

Şimdi bir de bizim zirai ürünlerimizle ilgili hususlarımız vardı. Mesela, buğday; burada biz çiftçilerimizden fazla vergi almıyoruz biliyorsunuz, ziraattaki vergi politikası biraz daha değişik. Neden? Daha dar gelirli kimseler, az gelirli olanlar var. Şimdi orada biz teşvik sistemini yahut prim sistemini getiriyoruz. Prim sistemini verirken ne diyeceğiz? *"Kes müstahsil makbuzunu primini al"*. İşte pamukta yapıldı iyi neticeler alındı, bundan sonra da getir bakalım müstahsil makbuzunu, buyur paranı. Müstahsil makbuzunu nereye kestin, bir de oraya bakılacak. Şimdi bu teknolojik altyapı gelişirken orada parayı ödeyen adam direkt olarak vergi dairesinin sayfasına girecek, orada sayfasına bakacak, *"bunun kestiği adamın hakikaten aktif bir vergi mükellefi mi, tamam buyur paranı kardeşim"*.

Mezar taşı, mezar taşı olmaz bu, tamam bitti, teknolojik olarak işini hallediyorsun.

Ama hükümetimiz ilk defa buğdaya bu sene prim veriyor, aynı zamanda kayıtlı ekonomiye çok önemli bir katkı sağlıyoruz.

Yine Türkiye'de biliyorsunuz sermaye gelirlerinde, bazı sermaye gelirleri vergi dışıydı. Neydi? Devlet tahvilleri alanların elde ettikleri faizler vergi dışıydı, neden yapıyorduk bunu? Eğer vergi koyarsak faizler yükselecek, faizler yükselince bu yine bütçeden gidecek hatta daha fazlası gidecek, dolayısıyla buna vergi koymayalım. Ne yaptık biz hükümet olarak; dedik ki arkadaş biz kendimize güveniyoruz, biz vergiyi koyarız fakat takip ettiğimiz politikalarla da faiz artmaz, hatta azalır. Kendimize güvendik. Bir de ansızın bunu da getirmedik, 2006'dan itibaren oraya kadar herkes altyapısını tamamlasın, kendisini hazırlasın, 2006'dan itibaren vergiye tabi olacak.

Şimdi herkes kendini buna göre hazırlıyor, burada da ne oldu? Büyük bir vergi dışı kalan kesimi vergilendirmiş, yani kayıt içine almış olduk. Ve orada getirdiğimiz sistemde, öyle bir sistem getirdik ki ilk defa şimdi stopaj ile başladık, ama beyana eşit bir stopaj getirdik, herkesin hareketi takip edilebiliyor.

Tabii bir de işin psikolojik ve eğitim yönü var. Psikolojik yönü de, parasını ödeyen, bu vergi mükellefi dediğimiz, en fazla söz sahibi olan kimsedir, *"arkadaş ben bu devlete vergimi ödüyorum"* diye başlar söze, *"sen bunu nasıl yaparsın, sen bunu nasıl edersin"*, sorgulayan bir toplum ortaya çıkıyor. Vergisini hakkıyla ödeyen bir insan, aynı zamanda o toplumu, o idarecilerini sorgulayabilir, sorgular, *"gel bakalım şunun hesabını ver"* der. İşte biz ne yaptık, Bilgi Verme Kanunu çıkardık. Şeffaflık adına Maliye Bakanlığı her ay bütçenin bütün kalemlerini internet sitesine koyar, Bakan olarak ben de yazılı ya da sözlü açıklama yapıyorum. Bu kadar vergi topladık, buralara şuralara harcadık, şu kadar faiz ödedik, şu kadar yerlere yatırım harcaması yaptık, cari harcaması yaptık, ücret ödedik bunları açıklıyoruz. Bunları toplumumuza açıklamamız lazım. Toplumda vergisini ödeyen kimsenin bunu sorgulama hakkı vardır her zaman.

Zaten bu vergiler toplanıyor ama nereye gidiyor belli değil dedi mi, işte kayıt dışının bir sebebi de o olur. Onu da önlemek lazım.

Yani, açık, net, şeffaf şekilde topladığı vergilerin hesabını millete vermek gerekir. Ama Maliye Bakanlığı olarak biz bu çalışmayı güzel bir şekilde yerine getiriyoruz, getirmeye de devam edeceğiz.

Bir de Maliye Bakanlığı öyle başka kurumlara benzemez. Geleneği olan bir bakanlıktır, dışarıdan bir adamı alıp da *"şu tanıdık, şunu şuraya"* olmaz orada. Geleneği olan bir bakanlıktır, prensipleri olan bir bakanlıktır, ilkesi olan bakanlıktır ve değerli arkadaşların da olduğu bir bakanlıktır. Bunu ben Bakan olunca daha da fazla anladım. Ondan dolayı Bakanlığımla her zaman gurur duyuyorum.

Ve benden önceki hizmeti geçen Bakan arkadaşlara da teşekkür ediyorum, onlar da aynı hassasiyeti göstermişler. Dolayısıyla herkese ben Türkiye adına teşekkür ediyorum.

Bu kayıt dışı ekonomi ile ilgili biz bir strateji planı hazırladık. Bu bütün anlattıklarım sabahtan akşama çözülecek meseleler değildir. Bu uzun, fakat azimli bir çalışma gerektiriyor. Bilinçli, bilimsel bir çalışma gerektiriyor. Bununla ilgili arkadaşlarımız bir strateji planı hazırladılar. Strateji planını Dünya Bankası da kabul etti, IMF de tamam dedi, Avrupa Birliği de tamam dedi, uluslararası bütün kuruluşlar bizim bu strateji planımıza, hepsi *"fevkalade tebrik ederiz güzel bir plan hazırlamışsınız"* dediler.

10 sene içerisinde biz kademe kademe bunu indirmeyi planladık. Ve bunun çalışmalarını da çok süratli bir şekilde yapıyoruz. Avrupa Birliği'ne uyum hususunda da en fazla çalışmayı da Bakanlık olarak Maliye Bakanlığı yapıyor.

Bir taraftan İtalyan'larla çalışıyoruz, bir taraftan Fransızlarla çalışıyoruz, bir taraftan İngilizlerle çalışıyoruz, bir taraftan

Almanlarla çalışıyoruz. Her bir bölümümüzde, gelirler bölümünde, bütçe bölümünde, muhasebe bölümünde ayrı çalışıyoruz. Geçenlerde Hollanda Maliye Bakanı geldi buraya, o çalışmalarımızı başlattık. Bakan' da bizzat sağ olsun geldi, yine tahmin ediyorum bu salondaydı bir de konuşma yaptı.

Ve Avrupa Birliği'ne uyum hususunda Maliye Bakanlığı üzerine düşen görevleri layıkıyla yerine getiriyor ve biraz da ileride gidiyor. Bundan dolayı da arkadaşlarımı müsaade ederseniz tebrik etmek istiyorum.

Şimdi bir de vergi oranları var; sık sık bilhassa iş alemiden, vergiyi tabana yayalım diyorlar. Ben sordum bir işadamımıza, hatta şimdi bir odanın da başkanı, *"bu vergiyi tabana yaymaktan ne kastediyorsun, ne demek istiyorsun bana bir anlatsana"* dedim, *"abi sen bunu iyi biliyorsun, ben seni eskiden tanırım, bizim derdimiz vergileri indirmek, vergiyi tabana yay demek vergiyi indir demek"* dedi. Vergiyi tabana yaymak, vergiyi indirmek demek değildir. Vergisini tam olarak ödemeyen kimselerden vergisini tam olarak almak, vergisini ödemeyen kimse bırakmamak demektir. Vergi mükellefi olan, üzerine mükellefiyet düşmüş olan herkes kendi vergisini ödeyecek. Bu vergi nedir? Devletin hakkı. Vergi devletin hakkıdır. Devletin hakkını ödeyenler, devletin hakkını ödemeyenler. Ben şimdi iki sınıfa ayıracağım, kayıt dışı biraz daha ilmi bir şey oluyor. Devletin hakkını ödeyen, devletin hakkını ödemeyen.

Şimdi bunların içerisinde öyle mükelleflerimiz var ki, adı mükellef, dosyasını da, vergisini de veriyor, fakat gerektiği şekilde vermiyor. Eskiden bunların bir gerekçesi vardı, neydi gerekçesi? Efendim bu kadar yüksek enflasyonda bizim zaten bundan korunabilmemiz için muhakkak vergi kaçırmak mecburiyetimiz var diyorlardı. Artık o eski laflar kalktı, yok artık öyle şey, onu öne kimse süremez. Neden? Enflasyona bakın yüzde 8, daha da düşecek, artık öyle bir şey yok. Dolayısıyla herkes vergisini ödemek mecburiyetinde. Kendisine göre bir vergi he-

saplıyor, onu verdi mi ben vazifemi yerine getirdim diyor. Olmaz böyle şey. Ne gerekiyorsa onu yapacak.

Biz de ne yapacağız bu arada? İşte geçen sene yaptığımız gibi bu vergi indirimlerine devam edeceğiz. Bakınız şimdi, Türkiye olarak biz yakın bölgemizde rekabet etmek mecburiyetindeyiz. Kim var yakın bölgemizde? Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Polonya, Çekoslovakya, Rusya, Ukrayna var. Bunların hepsinde vergiler, bilhassa Kurumlar Vergisi, süratle düşüyor, biz de düşüreceğiz.

Dolaylı ve dolaysız vergiler artıyor. Vergicilik anlayışı dünyada değişiyor. Öyle uygulamalar başladı ki *"flat"*(düz, tek) oranlar uygulanıyor. Rusya'sı uyguluyor, diğerleri uyguluyor ve başarılı da oluyorlar. Dünyaya gözümüzü kapatmayalım, dolaylı vergi, dolaysız vergi, haksız vergi, adaletsiz vergi, adaletli vergi derken biz orada bir sürü şeyi (rekabet gücümüzü) zayıflatıyoruz. Biz bunu zayıflatmayacağız. Onlar yaptı bizde yapacağız, aynısını yapacağız, bu vergileri indireceğiz. Ama bu ülkenin de bana biraz yardımcı olması lazım. Nedir? Görevlerini yerine getirsinler ki, ben beklediğimden daha fazla bir vergi elde edeyim. *"Aman şunu indirelim"* diyeceğim, fazla paranın turşusunu kuracak halimiz yok. Ekonomiyi geliştirmemiz lazım, gelişen ekonomiden herkes kazanır; özel sektör de kazanır, fert de kazanır, devlet de kazanır. Ama küçülen ekonomiden hiç kimse kazanmaz, herkes kaybeder. Ve biz Maliye Bakanlığı olarak önce ekonominin gelişmesine fevkalade önem veriyoruz. Yaptığımız çok önemli işleri de çok fazla ürküntü meydana getirmemek için *"şunu yaptık da, bunu yaptık da"* şeklinde çok fazla alevlendirmiyoruz. Herkes ne yaptığımızı biliyor.

Tabii bir de kayıt dışı ile mücadelede diğer kurum ve kuruluşların da yardımlarına her zaman ihtiyacımız var. Gümrük Müsteşarlığı olsun, DPT olsun, Devlet İstatistik olsun, İçişleri, Adalet Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. Ama çok şükür tek parti olmanın avantajlarını da yaşıyor bu ülke.

Şimdi koalisyonlar olmadığı için ben kendi kendime düşünüyorum, bazı öyle problemler çıkıyor ki ben bakan arkadaşlarımla telefonla görüşüyorum, bazılarını telefonda hallediyoruz, bazılarına da diyoruz ki, *"vaktin müsaitse geliver şöyle bir yarım saat, bir saat aramızda toplanalım"* ve toplanıyoruz, konuşuyoruz hemen orada işi bitiriyoruz. Bu ne kadar avantajlı bir şey. Allah insanı koalisyon hükümetlerinin Bakanı yapmasın, zor bir işmiş. Düşünüyorum da, her bir koalisyon partisinin ayrı bir başbakanı var, kendi lideri onun için başbakan. O derse yapacak, demezse yapmaz. Sonra birbirlerini kontrol etmek için bir işi bir bakan yapacağı yerde üç tane bakan koyuyorlar, birbirlerini kontrol edecekler, bizden farklı bir şey kaçmasın falan diye. Böyle bir dert olmadığı için bunun avantajını Türkiye yaşıyor. O bakımdan ben bir vatandaş olarak söyleyeyim; kimi getirirse getirsin şu Türkiye, ama tek parti getirsin, tek parti hükümeti olsun. Türkiye'nin zaten atılım yaptığı yıllar da o zamanlar olmuş, ona iyi bakmamız lazım.

Bir de ben Marmara Üniversitesi'nde bir konferans verdim, yine böyle bütçeyle ilgili, maliye ile ilgili, maliye politikalarıyla ilgili. Sonra bana birisi geldi, toplantı bittikten sonra illa benimle görüşmek istemiş, *"Ben Almanya'da yaşıyorum, bu vergi bilincinin yerleşmesi küçük yaşta olur dedi, böyle büyüdükten sonra pek bir şey olmuyor, daha küçükken, ağaç yaşken eğilir derler ya, o eğitimi vermek lazım"* dedi.

Şimdi değerli arkadaşlar Milli Eğitim Bakanlığımız ile de biz işbirliği yapıyoruz. Sayın Bakanla da konuştum, *"Biz hazırlıkları yapacağız, neler yazacağımızı size de göndereceğiz, sizin uzmanlarınız tekrar bir gözden geçirsin, sonra da biz bunu ders kitaplarına koyacağız"*dedi.

Küçüklükten beri şunu bilmemiz gerek: Bu ülkede vergi kaçıran kim varsa kendine kötülük etmiş olur. İnanın üç kuruş için, "aman ben kaçırdım şu benim cebimde kalsın" fikriyatı fevkalade yanlıştır. Önce kendisine kötülük yapmış olur.

Neden? Ben size anlatayım, ben özel sektörden gelmiş bir insanım. Vergiden kaçırayım derken büyük organizasyonlarda, inanın, onun malı çalınır, o iş sahibinin malı çalınır. Onu kayıt içi, şunu kayıt dışı derken aradan götürüverirler malını, haberi olmaz. Türkiye'ye de bakın dünyaya da bakın. Büyük ve büyüyen firmalar, saygıdeğer firmalar sürekli olarak buna çok dikkat edip devamlı kayıt içinde olmuş olanlardır. Küçük bir firmaya bakın bazen iş sahibi fevkalade eğitimli bir kimsedir, hesabını yapar, ileri görüşlü bir kimsedir. Daha firmasını küçükten kurarken burada kayıtdışı yok arkadaş der. Ve o firmaya bakın, oraya bir işaret koyun, o firma yarının büyük firmasıdır. Yarının muvaffak olmuş büyük firmasıdır. Türkiye'de muvaffak olmuşlara bakın bunlardır.

Belki istisnaları vardır, ama istisna kaideyi bozmaz. Kim ki kayıt içerisinde kalmaya dikkat eder ise, o firma fevkalade verimli, başarılı ve karlı çalışır. Belki vergisini başkasıyla kıyasladığında *"amma çok vergi ödüyoruz"* der ama o ona uzun vadede kazandırır. Kısa vadede başarı da kimseye hayır getirmez.

Yani işin neresinden bakacak olursak olalım, bu kayıt dışı ülkeye büyük bir problemdir, başına bir derttir. Bu problemi halletmemiz için, elbirliğiyle hareket etmemiz ve Bakanlığımıza bu konuda bütün vatandaşlarımızın yardım etmesi, bütün kurum ve kuruluşların yardım etmesi gerekir. Sayın Vakıf Başkanı bunun baş vazifelisi Maliye Bakanlığıdır, onuru da onundur dedi. Evet onu kabul ediyoruz, ama burada da sizin, ülkenin yardımlarına büyük ihtiyacımız var, yoksa biz ne yapacağımızı da biliyoruz ve onu yapmaya da devam edeceğiz.

Bu veri tabanı ilk defa Türkiye'de kuruldu ve veri tabanını geliştiriyoruz, herkesin kaydını buraya giriyoruz. Buraya girdikten sonra da incelemelerimiz çok daha etkili olacaktır ve sürekli olarak da denetim elemanlarını artırıyoruz ve bazı birliktelikler-de yaşamak mecburiyetindeyiz; çünkü Maliye Bakanlığında biliyorsunuz kurullarımız var, çeşitli, fevkalade kıymetli kurullarımız var, saygıdeğer kurullarımız var, bu kurulların da artık

birlik ve beraberlik içerisinde hareket etme anlayışı içerisinde olması icap ediyor. Bununla ilgili tekrar adımlarımız olacak ve Türkiye çağı yakalamak mecburiyetinde, Türkiye ileri ülkelerin seviyesine gelmek ve bunun için de gerekli olan mücadeleyi vermek mecburiyetindedir.

Uzun bir konuşma yaptım herhalde, beni dinlediğiniz için, sabırla dinlediğiniz için hepinize çok teşekkür ediyorum.

Ve bu güzel organizasyonu yapan, emeği geçen bütün arkadaşlarıma da teşekkür ediyorum ve kendilerini tebrik ediyorum.

Hepinize saygılar sunuyorum.

SUNUCU- Sayın Bakanımıza panelimize yapmış olduğu katkılardan dolayı çok teşekkür ediyoruz.

Değerli konuklar, panelimizin açılışını burada bitirmiş bulunuyoruz. Yaptıkları katkılar ve değerli görüşlerini bizimle paylaştıkları için Sayın Bakanımıza, Sayın Kurul Başkanımıza ve Sayın Vakıf Başkanımıza bir kez daha teşekkür ediyor, 15 dakika ara veriyoruz.

(Ara Verildi)

ÖMER SABANCI (TÜSİAD Başkanı)- Bilimsel çalışmalar etkin politika kararları alınmasında önemli rol oynar. Ancak günümüzde kayıt dışına sebep olan etmenler ve kayıt dışı ile mücadele yöntemleri hakkında yapılmış çok sayıda çalışma var. Özellikle diğer ülkelerin deneyimlerinden çıkartılacak çok ders var. Bu nedenle kayıt dışıyla mücade-

leye hemen başlamak çok mümkün, yeter ki bunun için yeterli kararlılığı gösterebilelim.

Değerli konuklar, kayıt dışının nedenlerini ve nasıl önlenebileceğini buradaki herkes tarafından çok iyi bilindiği konusunda herhangi bir kuşku taşımıyoruz. Bu nedenle konuşmamda kayıt dışının yol açtığı zararlar ve neden önlenmesi gerektiği üzerinde durmak istiyorum.

Türkiye'de kayıt dışı boyutlarının çok yüksek olduğunu bizler, bu ülkenin vatandaşları, yaşayarak biliyoruz, gözlemliyoruz. Bu konuda araştırma yapanlar çeşitli yöntemlerle kayıt dışının boyutunu tahmin etmeye çalışıyorlar. Ülkemizde kayıtdışı ekonomiye ilişkin gerçekleştirilen çalışmalarda kayıt dışının büyüklüğü konusunda çok farklı tahminler olduğunu görüyoruz.

Çalışmaların ortaya koyduğu sonuçlarda milli gelire oranı, genel kabul gören rakamlara baktığımızda, ortalama olarak yüzde 30 ile 50 arasında bir büyüklük görüyoruz. Bu tahminler yüzde 15-17 arasında bulunan OECD ortalamasının çok üzerinde bir kayıt dışını işaret etmektedir.

Kayıt dışı ekonomide OECD'nin en sorunlu ülkesi durumunda olan Türkiye, Avrupa Birliği'ne aday ülkeler arasında da kayıt dışı bakımından en sorunlu ülkelerden biri konumunda. Türkiye bu rakamlarla yüksek oranlı kayıt dışına sahip Afrika ve Latin Amerika ülkeleri arasında yer alıyor.

Son Türkiye raporunda OECD, kayıtdışı sektörde istihdamın boyutunu tarım dahil yüzde 52, tarım hariç bırakıldığında özel sektörde yüzde 37 olarak hesaplandığına ve üstelik kayıt dışının yüksek olduğu diğer OECD ülkelerinin tersine kayıt dışı ekonominin boyutunun giderek daralmak yerine tam tersine genişlediğine olumsuz bir vurguyla dikkat çekiyor.

Değerli konuklar, daha üç yıl öncesine kadar Türkiye'de yaygın anlayış enflasyonla mücadele etmenin büyümeyi zayıf-

latacağı yolundaydı. Bu nedenle Türkiye enflasyon üzerine kararlılıkla gitme yolunu seçmemişti. Sanıyorum 2002 yılında yayınlamış olduğumuz, TÜSİAD'ın yayınlamış olduğu enflasyon ve büyüme dinamikleri başlıklı raporumuz bu yanılgının kırılmasında üzerine düşen vazifeyi hakkıyla yerine getirdi.

Kayıt dışıyla mücadele konusunda da benzer bir yanılgı içinde bulunduğumuzu da düşünüyoruz. Çoğu kez yüksek büyüme ve ihracat performansımızın, canlı iç talebimizin, kayıt dışının mevcudiyetine atfedildiğine şahit oluyoruz. Ancak aynen enflasyon büyüme ilişkisinde olduğu gibi kayıt dışıyla mücadele büyümeyi zayıflatmayacak, tam tersine Türkiye'nin global ekonomideki yerini daha da pekiştirecektir.

Sözlerimi biraz daha açmak üzere, Türkiye'de kayıt dışının yoğun olduğu alanlarda faaliyet gösteren işletmelerin özelliklerini sizlere bir kez daha hatırlatmak istiyorum. Bu işletmelere baktığımızda küçük ölçek, yeni teknolojik yapı, düşük verimlilik, düşük ücret ve buna bağlı kayıt dışı istihdam. Sosyal güvenlik imkanlarından mahrumiyet, kısıtlı ve bağlı finansman araçları, geleceğin belirsizliği gibi sorunlarla kayıt dışı ekonominin iç içe geçmiş olduğunu görüyoruz.

Bütün bu sorunlar bir noktada içinden çıkılmasının zor olduğunu kabul etmemiz gereken bir kısır döngü yaratıyor. Kayıtdışı ekonominin nedenlerine indiğimizde makro ekonomik durum ve kamu bütçesi durumlarını sorgulamamız da gerekiyor. Türkiye geçmişte hep bu sorunları günlük geçici önlemlerle geçtiği ve vergi tabanını genişleterek kapsamlı bir vergi reformu ve etkin bir vergi idaresiyle aynı düzeyde vergiyi toplamak yerine vergi oranlarını ve sosyal güvenlik kesintilerini yükseltmeyi seçti.

Türkiye'nin vergi yükü sürekli bir yükseliş göstermiş olmasına rağmen, küresel vergi oranları Türkiye'deki uygulamaların aksine düşme eğilimindedir. 1996 yılında OECD ülkelerinin ortalama vergi yükü yüzde 38 iken yapılan düzenlemelerle ka-

demeli olarak azaltılan vergi oranları 2003 yılı itibariyle yüzde 31'e gerilemiş.

Doğu Avrupa ülkeleri ve İrlanda gibi son yıllarda hızla kalkınan ülkelerde vergi yükü 2004 yılında 1995 yılına göre düşüş eğiliminde iken, Türkiye bu dönemde 10 puanın üzerinde bir artış gerçekleştirmiş. Türkiye'deki vergi yükü anılan dönemde yüzde 22,5'tan yüzde 34'e kadar yükselmiş.

Son yıllarda Avrupa Birliği ülkelerinde de gelir vergisi ve kurumlar vergisi oranlarında da düşüş görülüyor. Gelir vergisi oranındaki azalış hasılata yansırken, kurumlar vergisinin azaltılması sonucu vergi tabanı genişleyip sağlanan gelirin payı artıyor.

2002-2003 yılları arasında Kurumlar Vergisi oranında Almanya'da 12 puan, İrlanda'da 11.5 puan, Kanada'da 8 puan, Lüksemburg'da 7 puanlık indirimler gerçekleştirilmiş. Rusya 2002 yılından geçerli olmak üzere kapsamlı bir reform süreciyle vergi yükünü düşürerek kurumlar vergisini yüzde 24'e, gelir vergisini ise yüzde 13'e çekmiştir.

Benzer bir şekilde Romanya Avrupa Birliği'ne üyelik perspektifinde Dünya Bankası ve IMF'nin desteğini alarak vergi sistemini yeniden düzenlemiştir. Yapılan düzenlemelerle kurumlar vergisi Romanya'da yüzde 38'den yüzde 25'e indirilmiştir ve daha fazla indirme çalışmaları yaptığını da biliyoruz.

Türkiye'de ise 2005 yılında kurumlar vergisi oranı yüzde 33'ten yüzde 30'a indirilmiş olması diğer ülkelerle, yani az önce saydığım ülkelerle karşılaştırıldığında yeterli olmamıştır.

Avrupa Birliği ülkeleri vergi politikalarını daha düşük oranlar ekseninde uyumlaştırma ve sadeleştirme yolunu seçmiş olmasına rağmen, 3 Ekim'de müzakerelere başlayacak olan Türkiye'deki yüksek vergi ve sosyal güvenlik yükleri kayıt dışı ekonomiye geçişi teşvik etmektedir. Denetim ve buna bağlı cezaların etkinlikten çok uzak olduğu, sık sık vergi aflarının

gündeme geldiği bir ortamda bu kadar ağır yükler altında tüm vergi ve diğer yükümlülüklere harfiyen uymak, en hafif deyimiyle saflık olarak görülür hale gelir.

Bir diğer ifade şekliyle, bulundukları bölgedeki vergi dairesinin yolunu ve yerini bilmeyenler karşısında dürüst bir şekilde vergilerini ödeyenler için burada kullanılabileceğim bir hafif deyim bulamıyorum.

Bu yüklerden tamamen ya da kısmen kurtulmak üzere kayıt dışını geçmek durumunda kalanlar ise, herşeyden önce daha küçük ölçeğe, verimsizliğe mahkum oldular. Yazılı sözleşmelerin olmadığı, yasal hak arama süreçlerinden dışlanmış olan kayıt dışındaki bir şirket, finansal piyasalardan da dışlanmış hale gelir ve finansman imkanları daralırken maliyetleri artar. Bu işletmeler nitelikli işgücü için cazip bir seçim olamaz. Düşük nitelikli işgücünün istihdam edildiği ve düşük ücretlerin ödendiği, sosyal güvenliğin olmadığı, sendikal hakların bulunmadığı bu işletmeler bu yapıları itibariyle sosyal sorunlarımızı daha da ağırlaştırırlar.

Bu tip şirketlerin mevcut mali yüklerle kayıt içine alınması ise, muhtemelen şirketin kaldıramayacağı kadar ağır bir külfet doğurur. Bu risk ise şimdiye kadar karar alıcıları kayıt dışıyla mücadele yerine, düşen vergi gelirlerini, vergi oranlarını biraz daha yükseltme yoluyla telafi etmek tercihi ile karşı karşıya bırakmıştır.

Tabii ki bu durum vergi ödeyen kesimler üzerindeki yükü artırırken, kayıt dışından kayıt içine geçmenin maliyetini daha da ağırlaştırmış ve tam bir kısır döngü yaratmıştır.

Bugün gelinen nokta itibariyle bu gelişmeler Türkiye'nin orta ve uzun dönemli büyüme perspektiflerini tehdit edecek boyutlara ulaşmıştır. Artık gelinen bu noktada Gordion Düğümünü kesip atmak gerekiyor.

Evet, kayıt dışıyla mücadelenin bir maliyeti var. Bugün bu maliyetten sakınmanın yarın daha büyük bir maliyet anlamına

geleceği unutulmamalıdır ve bu maliyeti düşürmek için kayıtdışı ile mücadele ederken, vergi oranlarını düşürerek tabanı genişletmek üzere vergi reformu, sosyal güvenlik kesintilerinin düşürülmesi, vergi idaresinin etkinleştirilmesi gibi uygulamalar bir arada hızlı ve cesur kararlar ile ele alınmalıdır.

Siyasi istikrarın bulunduğu bugünkü ortam, bu kararların alınması ve kararlılıkla uygulanması için her zamankinden daha elverişlidir.

Diğer yandan üzerinde pek az konuşulan bir konu da, kayıt dışının kayıt altına alınmasının getireceği yararlardır. Örneğin, bugün itibariyle milyonlarla ifade edilen kayıt dışı çalışanın asgari ücret üzerinden kayıt altına alınmasıyla, SSK'da öngörülen açığın üzerinde bir gelir sağlanması mümkün olabilecek gözüküyor.

Kayıt altında çalışmanın makro düzeydeki yararlarının yanı sıra,mikro düzeyde de önemli avantajları bulunmaktadır. Örneğin kayıtdışı bir şirketin küçük ölçek, yeni teknolojik yapı, düşük verimlilik, düşük ücret, sosyal güvence imkanlarından mahrumiyet, kısıtlı ve pahalı finansman araçları, geleceğin belirsizliği gibi özelliklerine karşılık, kayıt içinde çalışan bir şirket, optimum ölçekte, yasal sözleşmelerle, yasal hak arama süreçlerinden yararlanarak çalışan, böylece finansal piyasalardan yeteri kadar yararlanabilen, dünyadaki gelişmeleri yakından takip edebilen, teknolojiye erişim imkanı olan, nitelikli işgücü çalıştırabilen, yüksek verimlilikte bir şirket olmaktadır.

"Mc Kenzie" tarafından Türkiye'de 11 sektör üzerinde yapılan bir çalışmaya göre kayıt içinde çalışan bir şirkette verimlilik, bir Amerika Birleşik Devletleri şirketine oranla yüzde 60 ile 70 seviyesinde iken, kayıt dışında çalışan bir şirkette bu oran ancak yüzde 25 seviyesinde kalmaktadır. Dolayısıyla kayıtlı ekonomiye geçişle beraber Türkiye'nin verimlilik ve büyüme rakamlarında ciddi bir sıçrama olacaktır.

Geniş kesimler tarafından kabul edildiği üzere, Türkiye ekonomisinde artık istikrar büyük ölçüde sağlanmış durumdadır. Mevcut kazanımları ve yüksek ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği ise ekonomideki yeni gündem konusu olmalıdır. Önümüzdeki dönem öteden beri ağır şekilde vergilendirilen kesimlerin vergi yüklerinin azaltılması olmalıdır. Buna karşılık etkin bir vergi idaresi yaratılarak kayıt dışı ile topyekün mücadele etmeliyiz. Bu konularda şimdiye kadar gösterilen tereddütlerden vazgeçilmeli, ekonominin kayıt altına alınmasının milli bir mesele olduğu anlayışı içinde sadece vergi idaresi olarak değil, bütün bir kamu idaresi olarak etkin yöntemlerle mücadele başlatmalıyız.

Sözlerime son vermeden önce şunu belirtmek istiyorum: Unutmayalım ki, kayıt dışının toplam ekonomi içindeki payı azaldıkça, haksız rekabet ortamı ortadan kalkacak ve böylece ülkemizde daha fazla yerli ve yabancı sermaye yatırımı yapılarak bir diğer çok önemli sorunumuz olan işsizlik azalacak, Hazine'nin gelirleri daha da artacak ve refah seviyesi yükselmiş daha mutlu bir toplum olacağız.

Bu toplantının artık Türkiye'nin bir ayıbı haline gelmiş olan kayıt dışı ile mücadeleye katkıda bulunmasını diliyor, Hesap Uzmanları Kurulu'nun 60'ncı Kuruluş Yıldönümünü kutluyor hepinizi saygıyla selamlıyorum; teşekkürler.

SUNUCU- Sayın Sabancı'ya panelimize yapmış olduğu katkıdan dolayı çok teşekkür ediyoruz.

Sayın konuklarımız, şimdi izninizle Kayıt Dışı Ekonomi konulu paneli yönetmek üzere gazeteci-yazar Profesör Doktor Güngör Uras ile değerli panelistler; Gelir İdaresi Başkan Vekili Sayın Osman Arıoğlu, Baş Hesap Uzmanı Sayın Serdar Koyutürk, İtalya Maliye Bakanlığı'ndan Maria Terasa Montedura ve Vergi Konseyi Başkanı Sayın Mustafa Uysal'ı yerlerine davet ediyorum; buyurun.

PANEL

GÜNGÖR URAS (OTURUM BAŞKANI)-Avusturya'da yaşayan bir arkadaşım, işçi kardeşimize sormuş, Türkiye'ye niye gidiyorsun aileni mi görmeye, işçi demiş ki, yok artık Türkiye'de hiç ailem yok, acaba tatil yapmaya mı gidiyorsun, hayır tatil yapmaya gitmiyorum, peki özledin mi memleketi, özlemedim ben artık Avusturya'ya yerleştim demiş. Peki niye gidiyorsun Türkiye'ye, otomobil almaya gidiyorum demiş, arkadaşım şaşırmış ne demek otomobil almaya Türkiye'yi gidiyorsun, valla ben Avusturya'da vergi dışı bir para biriktirdim, şimdi otomobil almak istiyorum, cebime koydum 20 bin dolar, onu havale edeceğim, sonra gidip Avusturya'da otomobil alacağım, otomobilsizlikten imanım gevredi demiş.

Şimdi bu hikayeyi ben arkadaşımdan dinlediğimden beri Türkiye'de bu nereden buldun kavramı olmadan, biz hep konuşuyoruz. Bu kayıt dışı ekonomiyi bir türlü ben kendi kendime çözemedim, ama şimdi değişik uzmanlarımızdan bunları dinleyeceğiz.

Müsaade ederseniz ilk sözü İtalya'dan gelen Sayın Maria Teresa Montedura vermek istiyorum.

Maria Teresa Montedura hanım, İtalya'da Maliye Bakanına bağlı, doğrudan doğruya Maliye Bakanına bağlı, merkezi danışma ve denetim biriminde vergi ekonomisti, bize İtalya'daki uygulamalardan söz edecekler.

Efendim konuşmacıların konuşmalarını eğer 15'er dakikada sınırlayabilirsek çok iyi olacak.

MARİA TERESA MONTEDURA- Çok teşekkür ederim.

Beni davet ettiğiniz ve sistemimizin merkezi olan bu konuda siz değerli dinleyicilerin huzurunda bana konuşma fırsatı verdiğiniz için teşekkür etmek istiyorum.

Konuşmam dört kısımdan oluşmaktadır: Kayıt dışı ekonominin ve vergilendirmenin ortak tanımı, vergilendirmenin ve temel belirleyici unsurunun kısaca tanımlanması, vergi miktarının hesaplanmasında teoride ve uygulamada son zamanlarda yaşanan gelişmelerin kısa bir özeti ve son olarak da memnun edici vergilendirme stratejileri konusundaki düşünceler.

Öncelikle tanımla başlayalım ve daha sonra dünya genelinde kayıt dışı ekonomiye karşı alınan önlemler ve ele alınan belirli prosedürler kapsamında kayıt dışına bakalım. Kayıt dışı ekonominin ortak tanımı yasal zorunluluklarda bölünme sonucu önemli ölçüde sosyal maliyettir. Üç tip kayıt dışılık mevcuttur; vergiye yönelik kayıt dışılık, böylece değerlendirilen vergide ve gelir vergisinde bölünme; iş piyasasına yönelik kayıt dışılık, sosyal güvenlik yükümlülükleri ve asgari ücret ödenmesinde bölünme ve son olarak da ürün piyasasına yönelik kayıt dışılık, böylece minimum ürün kalitesinde, gereksiniminde ve mülkiyet hakkında bölünme.

Kayıt dışının nedenlerine baktığımızda, hükümetin düzenlemelerini ve bürokrasiyi, vergi sistemini, yüksek gelir vergilerini, yüksek sosyal güvenlik katkı paylarını, üretimin ekonomik yapısını, örneğin elektronik ticaret gibi ekonominin küreselleşmesini, ayrıca kayıt dışı işler için bilgi iletişim teknolojilerinin hızlı erişimi ile küresel arz ve son olarak da bazı ülkelerdeki

etik kuralları ve bazı yüksek vergilere karşı duyulan makul endişeleri görebiliriz.

Kural dışılığından caydırmak için dört temel faktör belirlenmiştir; geciktirme cezaları, bürokratik prosedürlerin basitleştirilmesi, yıllık vergi hesap denetiminin sayısı ve mali baskının azaltılması.

Kayıt dışı ekonominin boyutunu tahmin etmede yaygın olarak kullanılan yöntemler nelerdir? Doğrudan yöntemler ve dolaylı yöntemler olarak ayırabiliriz. Doğrudan yöntemler arasında öncelikle hizmet ve yıllık vergi hesap denetimi örnekleri gelmektedir. Dolaylı yöntemler arasında ulusal hesap yöntemleri ve denetleme yöntemleri gelmektedir. Temel olarak örneklerde hizmetin kullanılması çok daha yaygındır. Yıllık vergi hesabı denetiminin örneği, yıllık vergi hesap denetimi ile değerlendirilen vergilendirilebilir gelir ve vergi mükellefi tarafından bildirilen vergilendirilebilir gelir ile karşılaştırıldığında daha düşüktür.

Dünya genelinde kayıt dışı ekonominin boyutuna çok kısa bir şekilde değinecek olursak, Güney Amerika, Afrika'nın geçiş ülkelerinde kayıt dışı ekonominin payı yaklaşık olarak ulusal gelirin %23 ila %25'i kadardır. OECD ülkelerinde kayıt dışı ekonominin miktarı %11 olarak hesaplanmıştır. OECD ülkeleri içinde yer alan İtalya'nın durumunu tek başına ele aldığımızda, kayıt dışı ekonominin ortalama büyüklüğü %16.4'dir. En büyük paya Güney Avrupa, Yunanistan, İtalya, Portekiz, ve İspanya sahiptir. Orta kısımda Danimarka ve Almanya daha az paya sahiptir ve sonra Avusturya, Yeni Zelanda ve ABD gelmektedir. Ayrıca, OECD ülkelerinde kayıt dışı ekonomide büyüme 90'lı yıllarda 1989 yılında %13'ten 2003'te %16'ya çıkmış olması önemli bir noktadır.

Şimdi de kendi ülkemden, İtalya'da vergilendirmenin temel belirleyicilerinden bahsetmek istiyorum. Özellikle, İtalya'da vergi idaresi ve vergi mükellefleri arasında etkin bir ilişki kur-

mak için gerçekleştirilen spesifik eylemlerin nedenini açıklayan temel faktörler olan ekonomik yapı ve vergi sistemine değinelim.

İtalya'daki ekonomik yapının ayırt edici özelliği pek çok sayıda küçük ve orta ölçekli işletmelerin bulunmasıdır. Aslında, toplam iş gücünün %20'si, 2.5 milyondan fazla çalışanıyla, endüstri sektöründe çalışmaktadır. Toplam iş gücünün %50'den fazlası özellikle ticaret ve inşaat sektörü olmak üzere küçük ve orta ölçekli işletmelerde çalışmaktadır. Yani, İtalya üretim yapısı büyük oranda küçük ve orta ölçekli işletmeler tarafından, yaklaşık olarak 4.5 milyon, belirlenmektedir.

Bu temel faktöre ek olarak serbest meslek sahiplerinin sayısı da oldukça yüksektir, yaklaşık olarak 5 milyondur ve bu da toplam iş gücünün %35'ini temsil etmektedir.

Vergi sistemine baktığımızda, hükümetin genel toplam vergisinden ve İtalya'daki mali oranında, vergi dışı elde edilen ulusal gelirin oranının her zaman OECD ülkelerinin ortalamasından daha yüksek olduğunu görebiliriz. Sadece son zamanlarda şirket ve kişisel gelir vergilerinin azaltılmasından sonra ulusal gelirde vergi oranında bir azalma oldu. Yani, mevcut çabalar vergi değerlendirmesi uygulamaları alanında meydana gelen son gelişmeleri belirlemeye yöneliktir. Özellikle 90'lı yıllardan bu yana, vergi idaresi ve vergi mükellefleri arasında yeni bir ilişki kurmak amacıyla İtalya'da kanun yapanlar tarafından bazı adımlar atılmıştır. İşbirliği ve katılım üzerine kurulan bu yeni ilişki, cezalandırma ve sık sık genel vergi hesap denetimi üzerine kurulan eskiden yapılmış ya da benimsenmiş kanunlara karşıydı. Vergi değerlendirme teorisinin kapsamı ne? İtalya'da kanun yapanlar tarafından hazırlanan orijinal model portfolio ödenek problemi vizyonuna sahiptir. Vergi mükellefi, risk faaliyeti adı verilen vergilendirmeye vereceği gelir oranını belirlemek zorundadır. Vergi mükellefi hiç bir risk almak istemiyorsa tüm gelirini bildirmelidir. Aksi takdirde, para cezası

verilme riski taşır. Bu yaklaşımdan çıkan anlam nedir? Tabii ki hükümetin en iyi stratejisi sık sık genel hesap denetimi uygulaması ve yüksek cezalar koymasıdır. Bununla birlikte, son zamanlarda vergi değerlendirmesine yönelik yeni bir yaklaşım ekonomik literatürde ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımın adı temel ajans yaklaşımıdır. Hükümet öncelikle vergi mükellefi ajansına gerçek gelirlerini bildirmelerini, sağlamaya çalışmaktadır. Bu yaklaşımdan elde edilen politikanın kapsamı ne? Şu anda hükümetin en iyi stratejisi yıllık vergi hesap denetimini para cezalarını toplama yöntemi olarak değil caydırıcı unsur olarak kullanmaktır. Ayrıca hesap uzmanı, vergi mükellefinin işbirliği yapmasını ve katılımını sağlamak için bireysel olarak raporların doğru hazırlanmasını teşvik etmelidir. Ayrıca en iyi politika, vergilenebilen en az gelir vergisine, yani vergi kaçırmaya odaklanmalıdır.

Şimdi de İtalya'daki temel unsurları özetleyelim. Son 30 yılda vergi idaresi ve vergi mükellefleri arasındaki ilişkide değişimler yaşanmıştır. Üretimin ekonomik yapısını, İtalya'da küçük ve orta ölçekli işletmelerin ve serbest meslek sahiplerinin sayısının çok olmasının nedenlerini açıklayacağız. Ve bu durum genel vergi hesap denetimini önemli ölçüde güçleştirmektedir. Serbest meslek sahiplerinin vergilendirilmesinde sorun yaşanmaktadır. Ayrıca, sık yapılan genel vergi hesap denetiminin fiyat fayda oranı oldukça düşüktür. Vergi uygulamasının gelecekteki sonucu ise bildirilen gelirin aksine normal geliri belirleyecek yeni araçlara gereksinimimiz vardır. Vergi mükelleflerinin büyük kısmı tarafından vergi yükümlülüğünün gönüllü olarak yerine getirilmesi için çok sayıda olan vergi mükelleflerinin etkili bir şekilde denetimi, mükelleflerin kabulüne dayandırılması gerekmektedir. Ayrıca, sosyal ve kültürel bir takım temel unsurlar da bulunmaktadır. Aslında, mali uzmanlar ve vergi mükellefleri arasındaki bu yeni ilişki serbest bakış açısına dayanan gönüllü denetlenmenin uygulanmasına doğru bir kaymadır. Bu, vergi mükellefleri beklenen sonuçları karşılıyorlarsa, vergi mü-

kellefleri için sağlanan teşvikleri sağlayan hükümet politikasıyla da uyum içindedir. Yani, beklenen vergi mükelleflerinin gelirlerini tam olarak beyan etmeleridir. Bir diğer temel unsur ise düzenlemelerin, bürokrasinin ve vergi idaresinin yoğunluğudur. Vergi masrafları, toplamda vergiye dahil ekstra yük unsurudur. Yani, vergi değerlendirilmesi ve uygulamasının kapsamı, mali yardım ve elektronik vergi beyannamesinde belirtilen vergi kotası sunumunun sadeleştirilmesidir.

Son olarak, vergi sistemine değinmek istiyorum. Yüksek orandaki vergiler ve sosyal güvenlik katkıları vergi kaçırılmasına neden olabilmektedir. Yani, buradaki amaç tabii ki mali baskının azaltılmasıdır.

İtalya'da vergi miktarı hesaplamasının değerlendirilmesinden bahsetmek istiyorum. Vergi yasasını, 1950 ve 1990 yılları arasındaki dönemde üç aşamada tanımlamak mümkündür. Ayrıntıya inmeden önce, İtalya'da her zaman geçerli olan ve vergi miktarının hesaplanması sürecinde etken olan normal gelir tanımını belirtmek gerekir. Normal gelir ne demektir? Normal gelir, örneğin hesap değişkenleri gibi doğrudan dış değişkenlere göre belirlenen gelirdir. Daha doğrusu, kazanç ve masraf kavramlarına göre belirlenir. Yani, normal gelirin yeni tanımlamasının mantığı, vergi değerinin örneğin vergi mükellefinin yaşam biçiminden başlayarak hesaplanması sonucunu doğurur. Bir vergi mükellefinin Ferrari'si varsa geliri beyan ettiğinden daha yüksek olabilir. 1950'lerde ilk aşamada vergi reformu gelir tanımını doğrudan belirlendiği gibi kabul etmiştir.

Sonuçlara bakarsak, resmi hesap yükümlülüğü genel vergi denetimini mümkün kılabilmek için artırılmıştır. Bununla birlikte, bazı vergi mükelleflerinin hesaplarındaki veride değişiklik yapabildikleri görüldüğü için bu yasal sistemin oldukça yetersiz olduğu kanıtlanmıştır. Bu yöntemle vergi hesap uzmanının şirket hesabındaki verinin güvenilir olmadığını göstermesi gerekir. Ve bu tabii ki hiç de kolay bir iş değildir. 70'li yıllardan

sonra ortalama gelir kavramı ortaya çıktı. Ortalama gelir, bir sektör, bir kişi ve bir dönem boyunca elde edilen ortalama gelirdir. 90'larda, temel unsurlar olan mevcut vergilendirme ve uyuma geçildi. İlk olarak, genel vergi denetiminin yetersizliği gelmektedir. İkinci olarak, küçük ve orta ölçekli işletmeler ve serbest meslek sahipleri için hesap sisteminde sadeleştirme gerekiyordu. Ve son olarak da bu, normal vergilendirilebilir geliri tanımlayacak yeni araçların ortaya çıkması sonucuna götürmüştür.

Bu slayt üzerinde çok az duracağız ve stratejilerden bahsedeceğiz. Son zamanlarda uygulamakta olduğumuz üç strateji vardır: mali oranlarda azaltma, çalışma sektörleri ve düzenlemelerin sadeleştirilmesi. İlk önce çalışma sektörlerini ele alalım. Çalışma sektörleri, vergi değeri hesaplamaları için yeni bir yaklaşımla sunulmuştur ve çalışma sektörleri Maliye Bakanlığı, meslek grupları ve ticaret örgütleri arasında etkileşim olan yeni bir yaklaşıma dayanmaktadır. Hem Maliye Bakanlığının hem de meslek gruplarının, çalışma sektörleri içerisinde etkili bir şekilde bütünleşebileceği kârı ve hedefleri vardır. Çalışma sektörleri nasıl çalışır? Anketlerle sektörlerdeki şirketleri tanımlayan yapısal veriyi belirledik. Ve böylece gelirlerin normalleştirilmesini tanımlayabildik. Böylece kâr unsuru, normal şartlarda düşmesi gereken benzer kotaya sahip mükellef tarafından beyan edilen kârların yer aldığı bir güvenilirliğin tanımını mümkün kılmaktadır. Daha sonra, her vergi mükellefi homojen bir gruba, bir kümeye dahil olarak görülür. Ve bu yöntemle vergilendirilebilirliği ölçebiliriz.

Bu slayta da çok az değinmek istiyorum. Demek istediğim sadece bir örnek olarak bahsetmek istiyorum. Perakende olarak satış yapan bu şirket iç çamaşırı satmaktadır. Şirket 500 000 € kâr yaptığını beyan etmiştir. Emek maliyeti, amortisman ödenekleri ve benzeri gibi konularda bilgimiz vardır. İstatistiksel analizler ile bu şirket 9 numaralı gruba dahildir. 9 numaralı

grubun fiyat değeri ... kârı göstermektedir. Şirketin beyan ettiği kâr normal değerler arasında olursa her şey yolundadır. Aksi takdirde, şirket beklenen miktarı karşılamaya davet edilir.

Bir diğer temel unsur ise mali baskının azaltılmasıdır. Geçtiğimiz yıllarda daha yüksek olan kurumlar vergisini ya da bireysel gelir vergisini azalttık. Bir diğer uygulama ise vergi sistemi reformunun beş tip vergi çevresinde yapılandırılmasıdır. Bunlar: bireysel gelir vergisi, şirket gelir vergisi, katma değer vergisi (KDV), hizmet vergisi ve gümrük vergisidir.

Ve sonuç olarak, vergi mükelleflerinin yardımının ve elektronik vergi beyannamesinin kullanılmaya başlanması ve vergi mükellefleri ve vergi yetkilileri arasındaki sorunları azaltmak için yeni araçların kullanılmaya başlanmasıyla düzenlemeleri sadeleştirdik. Söyleyeceklerim bu kadar.

Çok teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Efendim biraz zaman sınırlaması için hızlı geçti misafirimiz ama kendisine teşekkür ediyoruz.

Şimdi Sayın Osman Arıoğlu bu konudaki tebliğini sunacaklar efendim; buyurunuz.

OSMAN ARIOĞLU (Gelirler Genel Müdürü)- Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Sayın değerli üstatlarım, değerli arkadaşlarım, kıymetli basın mensupları; öncelikle hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Değerli İtalyan konuğumuzun konuşmasından da görüldü ki,

kayıt dışı ile ilgili sorun uluslararası benzer karakterleri taşıyor ve tespitlerde doğal olarak benzer özellikler taşıyor. Alınan mesafe, gidilen yolda aynı şekilde oluyor.

Aslına bakarsanız zaten bunun böyle olması da doğal; çünkü günümüzde artık dünyada bir uçta ne oluyorsa diğer uçta bunu teknolojinin yardımıyla en kısa zamanda öğrenmek mümkün. Dolayısıyla da OECD'de zaten kayıtdışı ekonomiyle ilgili önemli çalışmalar yapılıyor. Biz de gelir idaresi olarak öteden beri bu çalışmalara katılıyoruz ve şimdi yeni bir uygulama, ilki geçen yıl İspanya'da yapılan, bu yılda ikincisi önümüzdeki günlerde İrlanda'da yapılacak olan Gelir İdaresi Başkanlar toplantısında da her idare kendi tecrübelerini anlatıyor. Gerek kayıt dışıyla ilgili, gerek idari organizasyonla ilgili neler yaptığını, orada iki günlük yoğun bir toplantı programı içerisinde ülkeler tecrübelerini paylaşıyor, biz de o toplantıda ülkemizdeki gelişmeleri anlatma fırsatı bulacağız.

Şimdi konu kayıt dışı olunca doğal olarak birinci derece ilgilisi olan da gelir idareleri ve denetim birimleridir. Dolayısıyla bugün bizim için en önemli olan konuda ve konunun doğru taraflarıyla birlikteyiz demektir. Ve kayıt dışının maliyetleri konusunda aslında temel unsurlar söylendi. Fakat ben kayıt dışıyla ilgili esas gerekçeler neydi ve neden günümüzde artık bunu önlemeliyiz noktasında önemli adımlar atılması gerekiyor, neden olmadı? satırbaşları halinde belirtmek istiyorum. Ne deniyordu, kayıt dışının en önemli mazareti, yine dünyada da benzer hissiyatlar olduğunu gördük, ülkemiz açısından özel olan durum ekonomik istikrarsızlık ve yüksek enflasyondu. Ben vergi kaçırmazsam batarım deniliyordu. Ve bununla beraber vergi oranları çok yüksek deniliyordu. Buna karşılık da hakikaten ekonomik istikrarsızlık dönemlerinde yeterli cevap verme şansı da olamıyordu. Şimdi yeni hükümetimizle beraber, yaklaşık 2.5 yıllık uygulanan program çerçevesinde hepimiz gördük ki, Türkiye'de artık enflasyon yüzde 10'un altına gelmiş durumda bugün. Dolayısıyla hem birinci derece sorun olarak görülen eko-

nomik istikrarsızlık ve enflasyonla ilgili endişe büyük ölçüde ortadan kalkmış durumda, kaldı ki bir de enflasyon muhasebesi uygulamasıyla sistem kendi içerisine bir de sibop getirmiş oldu.

Vergi oranları kayıt dışı konusunda yine haklı sayılabilecek bir gerekçeydi, Sayın Bakanımız konuşmasında da belirttiler; aslında iki yıllık dönem içerisinde önemli indirimler yapıldı, özellikle kar dağıtımında kurumlar üzerindeki vergi yükü yüzde 65'lere varan noktalardan yüzde 40'lara indi. Önümüzdeki yıllarda vergi oranlarının inmesiyle beraber, özellikle Kurumlar Vergisinde vergi yüklerinin daha da aşağılara çekildiğini hep beraber yine göreceğiz.

Bir diğer önemli eleştiri konumuz neydi? Mevzuat karmaşası, uyum zorluğu ve tabii bununla beraber idari ve denetimsizlikteki yetersizlik. Hemen kayıt dışıyla ilgili söylenebilecek belli başlı problem noktaları bunlar.

Bu noktaların temel problemler olduğu bilindiği için, 2.5 dönemde bunları iyileştirmeye yönelik tedbirlerle biz uğraştık ve o noktada vergi yasalarında sık değişiklikler yapmak zorunda kalındı. Ama o değişiklikler yapılırken de hep şunu ifade ettik: Bu değişiklikler kısa dönemde acil alınması gereken tedbirler nedeniyle yapılan değişiklerdir. Oysa Türkiye'de Gelir İdaresi'nin, Maliye Bakanlığı'nın temel hedefi vergi kanunlarını, Sayın Bakanımız yine belirttiler, basit, anlaşılır bir şekilde ve modern ülke uygulamaları paralelinde yeniden yazmaktır. Şu anda bu aşamaya gelmiş bulunuyoruz ve artık başta gelir ve kurumlar vergisi yasalarının yeniden yazımı olmak üzere, vergi yasalarının yeni baştan ele alınması noktasına gelmiş bulunuyoruz. Ve hepinizin bildiği üzere idarede yeniden yapılanma ve idarenin teknoloji altyapısının güçlendirilmesi de olayın olmazsa olmaz en önemli noktalarından birini oluşturuyordu ve Türkiye'de yine hepimizin bildiği uzun yılların uğraşı, uzun yıllar birçok raporların yazıldığı, tartışmaların yapıldığı, panellerin, sempozyumların düzenlendiği bir konu, gelir idaresinin yeniden

yapılanması konusu artık 16 Mayıs itibariyle Resmi Gazetede yayınlanan bir yasa haline dönüşmüş ve realize edilmiştir.

Peki burada bu yapılanma tamamlandı, her şey bitti mi veya yasa çıktı her şey bitti mi? Doğal olarak daha almamız gereken çok yol var. Zaten bugüne kadar yaptığımız gibi bundan sonra da gideceğimiz yol, sadece bir noktadan hareket değil, hem idari yapıyı, hem denetim sistemini ele almak, güçlendirmek ve buna göre de Gelir İdaresinde anlayışı değiştirmek. En büyük temel değişim burada olacak; çünkü artık klasik vergi dairesi anlayışının dışına çıkmak durumundayız. Yine konuğumuz da belirttiler, artık dünyada elektronik beyanname sistemine geçiliyor. Dolayısıyla vergi daireleri klasik yüklerinin dışına başka fonksiyonlarla mücehhez hale gelmeleri gerekiyor. Ve anlayışta çok önemli değişiklik gerekiyor, bu da mükellef odaklılık dediğimiz olay, lafta kalan bir olay değil. Biz yeni yapılanmayla birlikte Amerikalı uzmanlarla bu hafta içerisinde mükellef eğitimine yönelik eğiticileri eğitme çalışması yapıyoruz. Dolayısıyla tepeden tırnağa bizim en uçtaki noktasındaki vergi dairesindeki personelimizin bir defa mantalitesini değiştirmemiz gerekiyor. Şimdi ortalama olarak ayda 1,5 milyon beyannameyi internetten almaya başladık. Nisan ayı itibariyle 1,5 milyon beyannameyi internetten aldık biz, bir aylık sürede. Bu her ay geometrik dizin şeklinde şu ana kadar artarak geldi. Bunun anlamı çok ciddi bir iş yükünü vergi dairelerinden almamız anlamına geliyor tabii ki.

İşte şimdi personelin eğitimi de, mükellefin eğitiminin yanında personelin eğitimi de son derece önemli bir hal alıyor. Çünkü anlayışı değiştiremediğiniz takdirde o personel bu defa beyannameyi alma, beyannameyi işleme işi yapmayıp o vaktini boş geçirme durumuyla karşı karşıya gelebilecek, yeniden yapılanma dediğimiz olayda biz aynı zamanda bu Gelir İdaresindeki personelin hem eğitilmiş personel, hem uzman personel haline gelmesini istiyoruz, tabii bunu yine bir günde değiştirmek mümkün değil. Ama perspektif olarak, hedef olarak bunu

koymuş bulunuyoruz. Dolayısıyla hem hizmet içi eğitim, hem de mükellef anlayışının değiştirilmesi noktasındaki çalışmamız devam ediyor.

Denetim sisteminde de aslında ciddi bir anlayış değişikliği noktasına gelindi. Çünkü vergi dairelerinde otomasyonu tamamlarsanız, belli bir noktaya gelirsiniz, ama şayet siz diğer alanlardan, hem kamu, hem özel kuruluşlardan, bankacılık, finans kesiminden bilgileri derleyip toparlayamaz ve bununla ilgili çapraz kontrolleri yapamazsanız, o zaman denetim tabir yerindeyse babadan kalma usulle devam ederse etkinliğiniz yine kalmayacak demektir. İşte bu anlamda veri ambarı olayını büyük ölçüde tamamlamış bulunuyoruz ve şu anda mali sistem dahil tüm kesimlerden hızlı bir şekilde veri ambarına bilgi akımını sağlıyoruz. Artık bunları toparladığımızda bir mükellefin beyannamesi verdiği zaman yan bilgilerle, o beyandaki unsurların doğruluğu nedir bunu belli ölçüde test etme, zaman içerisinde tabii bu datalar arttıkça da tamamen gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, Sayın Bakanımızın örnek olayda anlattığı gibi *"bu işte bir terslik var"* deme noktasına geliyoruz yavaş yavaş. Önemli olan da zaten denetimde klasik anlayışın bırakılıp, yani Anadolu'ya turneye gittiğinizde hep genelde yüksek tutarlı beyanda bulunmuş mükellefin dosyası incelenir anlayışı ve oradaki o mükelleflerin belli ölçüde büyük şehirlere kaçması hepimizin bildiği bir gerçek, incelemenin sektörler bazında ele alınması gerekir. Ki Hesap Uzmanları Kurulu da bunu yapıyor, tüm denetim birimlerimiz de artık bundan sonra bunu yapacaklar. Sektörler bazında ele alıp, turneye giden arkadaşınıza işi, sizin o sektör içerisindeki standart sapmalara göre, yani risk analizine göre tespit ettiğiniz bir şekilde verirseniz, o zaman hem o incelemeden verimli sonuç almanız, hem de kayıt dışı ile etkin mücadele etmeniz mümkün oluyor.

Şimdi Sayın Başkan zaman konusunda haklı olarak beni uyardı, ama esasen benim de zamanım zaten 5'te bitecek, onun için konuşmaların birinci turunu dinledikten sonra ben iz-

ninizle ayrılmak istiyorum Sayın Başkan; çünkü bir toplantı organize etmiştik ve bu saate de biteceğini planlamıştık.

O nedenle ben sözlerimi şöyle toparlayayım: Artık bizi memnun eden, bu toplantı vesilesiyle de tüm toplantıyı düzenleyen Hesap Uzmanları camiasına, vakıf ve derneğe ve kurul başkanlarımıza hakikaten teşekkür ediyorum. Ama önemli olan şudur: Artık Türkiye'de özel sektör de, kamu sektörü de kayıt dışı ekonominin Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri olduğunu kabullenmiş durumda ve kayıt dışı ekonominin en önemli haksız rekabet unsuru olduğunu da kabullenmiş durumda. Dolayısıyla bu kabullenildikten sonra, bu meselenin sadece Gelir İdaresinin sorunu olarak görülmekten veya Maliye Bakanlığının sorunu olarak görülmekten çıkılması durumunda, bu konuda başarı sağlamasını ve bu başarının da kalıcı olmasını, Sayın Bakanımızın belirttiği gibi bizim önümüzdeki günlerde yine Sayın Bakanımızın açıklayacağı o uzun vadeli stratejimizle ve onun stratejik adımlarının gerçekleştirilmesiyle beraber kayıt dışının azaldığını, önlendiğini hep beraber göreceğiz.

Ben konuşmamda kayıt dışının boyutları konusuna hiç değinmedim. Zaten Hesap Uzmanları Kurulu'nun da bu konuda değerli bir çalışmasını, değerli panelist arkadaşımız Serdar Koyutürk'ün anlatacağını biliyoruz. Ama bu konuda gelir idaresi çok ciddi bir çalışmayı öteden beri tamamlamıştır ve bu çalışmada sadece şunu ifade edeyim, görülen, aslında enteresan olan nokta şu: Kayıt dışındaki trendle ekonomideki dalgalanmanın bir paralellik gösterdiğini biz tespit ettik. Bu enteresan bir nokta ve başlangıç bölümünde belirttiğim kayıt dışı ile ilgili temel gerekçelerin, psikolojik etkenin daha doğrusu belli ölçüde haklılığını teyit eder bir mahiyettedir. Bu çalışmamızı da zaten ileriki günlerde hem yayınlayacağız, hem de arkadaşlarımız açıklayacaklar.

Ben tekrar bu panel nedeniyle ve sabrınız nedeniyle hepinize teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.

OTURUM BAŞKANI- Efendim ben de Sayın Arıoğlu'na teşekkür ediyorum.

Daha önce verilmiş sözleri olduğu için ayrılacaklar, müsaade ederseniz.

Şöyle bir programlama yapmayı düşünüyoruz efendim: Çalışmayı en sonunda müsaade ederseniz sizlere sunalım. Onun için Sayın Mustafa Uysal şimdi konuşacaklar, kendi tebliğlerini sunacaklar.

Son konuşmacımız da Hesap Uzmanları Kurulunda yapılan çalışmadan sizlere söz edecek.

Buyurun Sayın Uysal.

MUSTAFA UYSAL (Vergi Konseyi Başkanı)- Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Hesap Uzmanları Kurulu'nun çok değerli üyeleri, değerli konuklar; hepinizi saygıyla ve sevgiyle selamlıyorum.

Hesap Uzmanları Kurulu'nun 60'ncı Kuruluş Yıldönümünü kutluyorum. Daha nice başarılı çalışmaların bu çatı altında sürdürülmesini temenni ediyorum.

Kayıt dışını epeyce dinledik, hakikaten burada söylenmeyen bir söz de herhalde kalmadı diye düşünüyorum kayıt dışı konusunda. Yine ben de belirli bir bakış açısıyla değinmeye çalışacağım. Ama konuya sadece bir vergi ve bir maliye gözüyle bakılmasının doğru olmadığını prensip olarak düşünüyorum, bunun çok yönlü ve 360 derece ise, 360 dereceden de bu kayıt dışı konusuna bakmak, irdelemek gerekiyor. Hem basit bir ko-

nu değil, hem çözümü konusunda da böyle tek yönlü bakmak doğru değil.

Bu nedenle önce bir vergi yapımız konusunda, vergi sistemimiz konusunda kısa bir değerlendirme yapacağım ve dünyadaki genel eğilimlerin ışığında bizim vergi yapımız, Türk vergi sisteminin yapısı nedir diye bakmaya çalışacağım. Bu yapı devam ettiği sürece, bugün burada aldığımız yüksek motivasyonla kılıçlarımızı kuşanıp, topumuz tüfeğimizle kayıt dışı ekonomi üzerine gittiğimiz zaman mevcut vergi sistemimiz içerisinde acaba makro ekonomi açısından ne gibi sonuçlar doğabilir. Türk müteşebbis gücü nasıl etkilenir, onların da çok iyi düşünülmesi gerektiğini düşünüyorum. O nedenle önce kendimizi analiz etmemizde fayda var dünyadaki eğilimler açısından.

İkincisi, bu çalışmalara kısaca geçmeden önce vergiye de bir bakış açısı getirmek istiyorum. Belki Maliye teorisyenleri tarafından doğru görülmeyebilir ama ben biraz piyasa mekanizması içerisinde böyle bakmaya çalışıyorum. Vergiyi de bir ürün gibi görüyorum, bir mal gibi görüyorum. Yani vergi bizatihi bir ürün, paketlenmiş satılmaya hazır bir ürün gibi görüyorum. Bu ürünün müşterileri var çünkü, müşterileri de bu ürünün mükellefleri. Bu ürünün çeşitleri var; Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, Damga Vergisi, Katma Değer Vergisi, Özel Tüketim Vergisi. Bunların tabii ki bir hedef kitlesi var, hedef kitlesi Türk mükellefleri, ulusal bir mükellef tabanımız, ikincisi, uluslar arası mükellef tabanı, yani bunu gözümüzden kaçırmamız lazım. Vergiyi biz sadece ulusal tabanımızdan almıyoruz, uluslararası vergi tabanından da pay alıyoruz bir şekilde. Yani ihracat yaptığımız her bir ürünün bedelini yurtdışındaki "x" şahsı ödüyor, onun içerisinde ödenen ücret vergisi Türkiye'de tahsil ediliyor. Onun içerisinde akaryakıt tüketim vergisini Türkiye'de ödüyoruz, ama bedelini yurtdışından alıyoruz. Aslında uluslar arası vergi tabanını biz vergilendiriyoruz. Para ve sermaye piyasalarında yurtdışından gelen fonlar Türkiye'de bono alıyor, hisse senedi alıyorsa bunlar üzerinden yapmış olduğumuz stopajların

vergisini biz burada tahsil ediyoruz, ama bunu uluslar arası vergi tabanından biz alıyoruz. Hem kendi mükelleflerimiz, hem de yurtdışındaki mükellefler bizim vergi tabanımızdır. Biraz sonra geleceğim, dünyadaki eğilimler içerisinde vergi rekabeti açısından bu çok daha önem arz ediyor. Türkiye diğer ülkelerde olduğu gibi, uluslar arası vergi tabanından ne kadar çok pay alırsa kendi mükellefleri üzerindeki vergi yükü o kadar düşük olur.

Bunu yapan ülkeler var, Türkiye'nin de üye olduğu uluslararası kuruluşlar içinde olan ülkeler var; Hollanda bunlardan bir tanesi, Lüksemburg bunlardan bir tanesi, uluslararası ticareti üzerlerinden geçirmeye çalışıyorlar, uluslararası hizmet akışını, uluslararası yatırımları merkezin üzerinden geçirmeye çalışıyorlar. Belli miktarda vergi alıyorlar, onlar için kabul edilebilir, yaşanılabilir bir vergi. Ama yaygın alıyorlar ve bunları kendi ülkelerine transfer eder hale geliyorlar.

Ürün dedim, fiyatı uygun olmalı bu ürünün, tabii ki yaşanabilir düzgün bir vergi oranı olmalı ki satın alınsın, bu vergiyi yoksa satın alan olmuyor. Yabancı hiç satın almıyor çünkü mecbur değil. Yerlilerden bazıları satın alıyor, işte o da kurumsal, belli mükellefler. Türkiye'de faaliyet yapan yabancı kurumlar yine bunun fiyatını ödemiyor, bir kısmını biraz önce bahsettiğim mekanizmayla yurtdışına bir şekilde transfer ediyor, örtülü kazanç vesaire yollarıyla. Önemli bir kısmı da kayıt dışında zaten. O hiç satın almıyor. Demek ki bu fiyattan, bu mal gitmiyor. Bir defa onun fiyatını da doğru koymak lazım.

Malınızı kaliteli yaptınız, fiyatı da çok uygun, çok iyi de tanıtmanız lazım. Yani benim ürünüm budur, bunu alın diye. Arkasında çok iyi bir hizmet anlayışı olması lazım mükellefe, bu malı alması, kullanması aşamasında da sizin bu servisi çok mükemmel bir şekilde vermeniz gerekiyor.

Böyle olduğu takdirde bu malı çok yaygın bir şekilde satar ve tabanı genişletirseniz. Bu benim bir yaklaşımım, kritik edile-

Yine üç grup ülkenin vergi yükü oranlarından bahsetmek gerekirse, temelde az gelişmiş ülkelerde, düşük gelirli ülkelerden bahsediyorum. Ortalama vergi yükü oranı yüzde 17, orta gelirli ülkelerde yüzde 22, yüksek gelirli ülkelerde yüzde 27 seviyesinde.

Şimdi biz orta gelirli ülke seviyesinde olduğumuz için 22 civarında olmamız lazım, oysa 29'luk bir vergi yükümüz var, yüksek oranlı bir vergi yüküne sahibiz. Üstelik bu vergi yükü 1965'den, 2001 yılına kadar OECD ülkelerinde en yüksek vergi yükü artışı oranına sahibiz.

Bu konuda çok da detaya girip sizlerin zamanı daha fazla almak istemiyorum. Dolayısıyla vergi yükünün yüksekliği açık ve net.

Şimdi vergi yükü yüksek ama, bu bir taraftan da dar bir tabandan alındığı için, yani kayıt içi mükellefler üzerindeki vergi yükü çok daha ağır. Yani bu yük de, ülke tabanında yaygın bir şekilde yayılmıyor. İşte Hesap Uzmanları Kurulu'nun raporunda da ifade edildi, yüzde 30-40 civarında bir kayıt dışı ekonomi var. Böyle olunca ödeyenler üzerindeki vergi yükü haliyle çok daha yüksek.

Vergi takozu olarak adlandırdığımız ücretler üzerindeki vergi yükü, sosyal güvenlik primlerinin oranı yüzde 40 seviyesindedir. Şimdi bu yapı içerisinde kaldığınız sürece kayıt dışı ekonomiyi önlemeye çalışıyoruz. Bu vergi oranıyla acaba Türkiye bu ihracatı yapabilir mi? Bu soruyu sormak lazım, yani neticede vergiyi piyasa mekanizması ödüyor. Biraz önce, diyelim ki kayıt dışı ekonominin en yaygın olduğu sektör tekstil sektörü diyelim bir an için, 13 milyar dolar hazır giyim ihracatı yapıyor bu sektör, 6 milyar dolar civarında da diğer tekstil, toplam 19-20 milyar dolar. Bakın ihracatın çok büyük bir parçasını teşkil ediyor ve kayıt dışının da en yaygın olduğu bir sektörden bahsediyoruz. Bu sektörde her şeyin kayıt altına alındığını düşünelim. Acaba bu marjları yakalayabilecek mi ihracat açısından;

çünkü "komuditi" dediğimiz sıradan mal ihraç ediyor, katma değeri yüksek değil, kurlar bir miktar düşük gitti diye tekstil şirketleri kapanır halde. Ben bununla şunu kastetmiyorum: Kayıtdışı ekonomi devam etsin anlamında söylemiyorum, ama bu yapı böyle devam ettiği sürece ya biz ihracattan vazgeçeceğiz ya da vergiden vazgeçeceğiz. İkisinden birinden vazgeçmeden bu olmuyor. Üzerine gittik, herkesi kayıt içerisine soktuk, sen bu ihracatı bu vergilerle yap, yapabilen varsa yapar. Ancak katma değeri yüksek mal ihracıyla yapabilir, markalı mal ihracıyla yapabilir, ama ihracatımızın yapısı da maalesef o konumda değil.

Kurumlar vergisi oranımız yüzde 30 ile oldukça yüksek seviyede, rakibimiz olan ülkelerde biraz öncede ifade edildi, yüzde 10,15,16,17,18,19 seviyelerinde, Polonya, Macaristan, İrlanda yüzde 13 Kurumlar Vergisi ödüyor ve dünya ticaretini ve dünyanın önemli yatırımlarını ülkesine çekiyor. Sadece 2004 yılında ve 2003 yılında 43 milyar dolar yabancı sermaye çeken küçücük bir ülke. İrlanda bu politikasıyla uluslararası vergi tabanından daha çok pay alma noktasına ilerleyen bir ülke konumunda ve çok ciddi bir büyüme gösteriyor, örnek alınması gereken bir ülke.

Şimdi özel tüketim vergilerinin yapısı içerisinde, biliyoruz özel tüketim vergilerinin akaryakıt tüketim vergisi Avrupa Birliği'nin iki katı oranında alınıyor Türkiye'de. Şimdi bunu sizin normal oranlara çekmeniz gerekiyor. Bunun dışında haberleşme üzerinden alınan vergiler, otomotiv üzerinden alınan özel tüketim vergileri Avrupa Birliği ülkelerinin çok üzerinde.

Bankacılık sisteminden alınan banka sigorta muameleleri vergisi dünyada o anlamda benzeri yok. Dolayısıyla Türk bankacılık sisteminin şu anda dışarıda işlem gördüğünü görüyoruz, yüzde 30 civarındaki aktif yurtdışına taşınıyor. Yani Türk bankasının yurtdışındaki iştiraki olan bir bankada işlem yapılıyor, Türkiye kaynaklı işlemlerden bahsediyorum, bankacılık sektö-

rünün bir miktarını dışarıya taşıyoruz Türkiye'de sermayeye ihtiyacımız varken, neden; çünkü aracılık yükü dediğimiz bankacılık sigorta muameleleri vergisi ve kaynak kullanım destekleme prim ödemesi var. Bunu kaldırmanız lazım.

Şimdi ilk olarak vergi oranlarının, bu yapı içerisinde mutlaka dönüştürülmesi gerektiğini düşünüyoruz. İkincisi, uyum oranı dediğimiz konu sadece vergi oranlarıyla değil, bu yapıya uyduğunuz zaman bir de sistemin karmaşıklığı konusu var o da çok karşımıza çıkıyor, onun da iyileştirilmesi gerekiyor. Ben bu yapıyı değiştirme konusunda, Sayın Başkandan da uyarı geldiği için çok kısa birkaç cümle ile toparlayacağım. Bu yapı değişmeli, kayıt dışı ekonomi de önlenmeli, bunun hiç aksini söyleyende yok. Fakat bu yapılırken mutlaka mükellef grupları itibariyle, mükellefin uyum zorlukları nerelerde, onların analiz edilmesi lazım. Hangi noktalarda uyum problemleri var? Uyuma geçtiği zamanki maliyetleri nedir? Bunların nasıl hakkından gelebiliriz? Mükellef gruplarına bunu inandırmak lazım. Yani bu sistem içerisine girerseniz siz bu şartlar altında yaşayabilir bir vergi ortamındasınız diye bakılması gerekiyor. Aksi takdirde Türkiye'de gerçekten önemli bir müteşebbis kitlesinin çok önemli risklerle karşı karşıya kalması gibi bir durum söz konusu olabilir. Bundan ülke çok daha büyük zarar da görebilir, bunun da altını çizmek gerekiyor.

Yapılandırma zorluklarından bir tanesi, ödenen vergilerin yerinde harcanması konusudur. Ödenen vergileri yerinde harcamadığınız sürece, o verginin, diyelim ki bir vergi ödeniyor devlet kasasına girmiş, devlet de bunu yolsuzluk, hırsızlık diye yok ediyor, gidiyor diyelim. Devlette şu anda natamam, bitmemiş inşaatlar dolu; barajlar, yollar var.

Şimdi bu vergileri siz doğru alana sarf etmediğiniz sürece mükellefin vergi ödemeye karşı direnci şüphesiz yüksek oluyor. Uyum zorluğu ortaya çıkıyor. Bu bakımdan bir; vergilerin yerinde harcanması gerekiyor, iki; kayıt dışı ekonominin de mut-

laka önlenmesi gerekiyor. Kayıt dışı ekonomi neden mutlaka önlenmeli ? Vergi oranlarını düşürebilmek için kayıt dışı ekonomiyi mutlaka önlemek zorundasınız. Fakat bunlar birbirinin içine girmiş durumda, yani vergi oranlarının düşürülmesi gerekiyor, kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması için. Kayıt dışı ekonomi önlendikçe de vergi oranları şüphesiz paralelinde düşecek.

Ben izin verirseniz şu cümleyle konuşmamı tamamlamak istiyorum: Özellikle ekonominin istikrar ortamına girdiği şu dönemde kayıt dışılık Türkiye'nin bir numaralı sorunu haline gelmiştir. Bu sorunun mutlaka çözülmesi gerekiyor. Fakat bu çözülürken mutlaka mükelleflerin vergiye olan uyumları konusunda hassas hareket etmek gerekiyor. Mutlaka denetimler sıklaştırıldığı ve riskler artırıldığı sürece onların da uyumları artacaktır. Mutlaka cezaların ağırlaştırılması gerekiyor. Denetimlerin sıklığının artması gerekiyor, İtalya modelinde de gördük. Vergilerinde mutlaka yerinde harcanması konusunda mükelleflerde kesin bir inanç oluşturulması gerekiyor diye düşünüyorum.

Bu son cümlemde şu: Kayıt dışı ekonomi en çok da kayıt dışında kalanlara zarar veriyor. Bu konuda da mükelleflerin bilinçlendirilmesi gerekiyor; çünkü gerekli kurumsallaşmalarını sağlayamıyorlar, büyümelerini sağlayamıyorlar, finansman imkanlarından yararlanamıyorlar, halka açılma gibi finansman yöntemlerini kullanamıyorlar. Dolayısıyla kayıt dışında kalan mükelleflerin de bundan çok büyük zarar gördükleri konusundaki bir inandırıcı çalışmanın da yine beraberinde yapılması gerekiyor. Önümüzdeki dönemlerde herkesin vergisini tam verdiği, yaşanabilir bir ortama yani vergisini verdiği bir yapıya geçtiğimiz takdirde ülkenin çok daha hızlı bir büyüme trendine gireceği ve aynı zamanda sürdürebilir bir ekonomik büyümeyi sağlayacağına inanıyorum.

Beni sabırla dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI- Sayın Uysal çok teşekkür ediyorum.

Zaman kısıtlamasına uyduğunuz için.

Efendim müsaade ederseniz şimdi son konuşmayı Sayın Koyutürk yapacaklar ve heyette yapılan çalışmayı açıklayacaklar; buyurun Sayın Koyutürk.

SERDAR KOYUTÜRK (Baş Hesap Uzmanı)- Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sözlerime başlamadan önce sayın üstatlarımı, değerli meslektaşlarımı, sayın konukları ve sayın basın mensuplarını saygıyla selamlıyorum. Ve tabii ki Hesap Uzmanları Kurulu'nun bu mutlu gününü, 60'ncı Yıldönümünü de kutluyorum. Aynı zamanda bana bu fırsatı veren başta Sayın Kurul Başkanımız Mahmut Vural, Sayın Vakıf Başkanımız, üstadımıza ve Dernek Başkanımıza teşekkür ediyorum.

Ben biraz kısa tutmak istiyorum; çünkü, sanıyorum epey uzun bir maraton sürdü. Onun için biraz önce Metin Özsayan üstadımın bana söylediği gibi, kısa ve net olmaya çalışacağım. Ama tabii bu arada da kısa ve net olarak gerçekten büyük bir emekle hazırlanmış olan bu çalışmayı da anlatırken en iyi şekilde anlatmaya çalışacağım, onun için yine biraz da sabırlarınıza sığınacağım.

Yaklaşık bir yıl önce Sayın Kurul Başkanımız Mahmut Vural, Kurulumuzun istihbarat ve AR-GE birimine, madem ki Hesap Uzmanları Kurulunun en önemli fonksiyonlarından biri de

kayıt dışı ekonomiyle mücadeledir ve bu konuda daha bilinçli, daha bilimsel çalışması gerekir, onun için istihbarat ve AR-GE biriminin bu konuda detaylı bir çalışma yapması gerekir, bir rapor hazırlaması gerekir şeklinde bir görevlendirmesi oldu. Onun üzerine bir ekip oluşturuldu beş hesap uzmanından oluşan. Ve bu ekip şurada yaklaşık 100 sayfalık bir raporu, kayıtdışı ekonominin nedenleri, etkileri, boyutları ve kayıt dışı ekonomiyle mücadelede ve bu ekonominin, kayıt dışı ekonominin azaltılmasında ne gibi tedbirler alınmalı ona yönelik bir rapor hazırladı. Bu rapor yaklaşık sekiz-dokuz ay sürdü ve bu arada gerçekten çok ince bir çalışma yapıldı. Bu ekipte yer alan arkadaşlarımız büyük özveri gösterdiler. Bunun tabii tümünü sunmak diye bir durum yok, hem vakit açısından mümkün değil, hem de zaten sadece kayıt dışı ekonominin boyutu açısından sunulması konusunda anlaşmıştık. Ancak raporda yer alan hususlar çok büyük ölçüde bundan önceki çok değerli, başta Sayın Bakanımız olmak üzere, Sayın Başkanlar, hem vakıf başkanımız, hem kurul başkanımız, hem buradaki konuşmacılar çok büyük ölçüde gerek nedenleri, etkileri, nasıl önleneceği konusunda çok değerli görüşler serdettiler, onların birçoğu zaten raporda var. O rapor sanıyorum en kısa sürede Kurulumuzun portalında da, elektronik ortamda olacak, oradan merak edenler en ayrıntısına kadar bulabilecekler.

Onun için ben izninizle bugün sadece kayıt dışı ekonomi boyutu konusunda yapılmış olunan çalışmayı sunmaya çalışacağım.

Bu çalışmayı bir sunumla önünüze getiriyorum.

Bir kere kayıt dışı ekonomi biraz önce de defalarca söylendi, tanımı gereği gerçekten büyüklüğü bilinmeyen bir ekonomi ve ölçülmesinde çok büyük zorluklarla karşı karşıya kalınıyor. Onun için gerçekten bu ölçümleri yaparken cesur olmak gerekiyor ve cesur yöntemler kullanmak gerekiyor. Ben biraz

sonraki sunumumda göreceksiniz büyük ölçüde daha net, daha gerçekçi varsayımlara dayandırdığımızı düşünüyorum.

Bu tahminler, büyük ölçüde gözlenemeyen ekonomide gerçekleşen işlemlerin ekonomide bıraktığı izlerin takip edilmesiyle elde edilen rakamlar oluyor. Yani, bilinmeyeni tabii ki bilinenden bulmaya çalışmak gerekiyor.

Bununla ilgili çeşitli yöntemler var. Bu yöntemleri akademik çevreler sınıflandırmışlar. Ben bunların tabii çok ayrıntılarına girip sizleri sıkmak istemiyorum. Sunumda gördüğünüz gibi önce doğrudan ölçme yöntemleri var ki bunlar genelde anketlere dayanıyor, kayıtdışı ekonomiyi doğrudan ölçme yöntemleri bu anketler yoluyla yapılıyor.

Dolaylı ölçme yöntemleri genelde veriler arasındaki farklardan yola çıkıyor. Genelde işte biraz önce söylediğimiz gibi bilinmeyeni bilinenden yakalamaya çalışıyor.

Çeşitli analizler söz konusu, fiziksel girdi metodu yöntemleri var; bu daha çok işte elektrik kullanımıydı, üretimde, inşaat sektöründeki gelişmeler, çimento tüketimi, üretimi gibi fiziksel birtakım unsurlardan yola çıkarak ölçmeye çalışıyor.

Son modelde, model yaklaşım "mimik" denilen bir yöntem var ki, bu da biraz karma gibi bütün yöntemleri bir arada toparlayan, bir çok veriye dayanarak daha sağlıklı bir kayıt dışı ekonomiyi ölçmeye yönelik, ama zor ve karışık bir yöntem.

Biz gerek bu kayıt dışı ekonominin boyutlarının hesaplanması olsun, gerekse bu raporu yazarken tabii ki Hesap Uzmanları Kurulu'nun 60 yıllık birikiminden çok büyük ölçüde yararlandık, akademik çevrelerin çalışmalarından çok büyük ölçüde yararlandık ve gördük ki, ülkemizde daha çok bu kayıt dışı ekonomiyle ilgili çalışmalar 85'li yıllar, 90'lı yıllardan itibaren başlamış ve Türkiye'nin gündemine o yıllardan itibaren girmeye başlamış. Ve dediğim gibi kayıt dışı ekonomiyi ölçme konusunda birçok tahminler yapılmış. Türkiye'de kayıt dışı ekonomiyi

ölçme yönteminde ve şurada görüyorsunuz Türkiye'de yüzde 7 ile yüzde 137 arasında, tabii iç orantı, dış orantıya göre bu oranlar da değişiyor, tahminler çeşitli yaklaşımlara göre çok farklı boyutlarda olabiliyor. Onları gördük, onları saptamış olduk. Dünyada da bu böyle, sadece Türkiye'de değil.

Biraz önce dünyadaki ülkelerle ilgili çeşitli oranları İtalyan meslektaşımız da verdi. Onları biz şöyle grupladık: Sanayileşmiş ülkelerde genelde yüzde 8 ile 10 arasında, gelişmiş ülkelerde 10 ile 30 arasında, gelişmekte olan ülkelerde 30 ile 60 arasında, az gelişmişlerde ise 80'e kadar varan oranlar söz konusu. Bu oranları tabii böyle görünce, Sayın Bakanımızın da konuşmasında belirttiği gibi gerçekten kayıt dışı ekonominin boyutu gelişmişlikle, kişi başına düşen gelirle, Gayri Safi Milli Hasıla'nın boyutu ile çok yakından ilgili. Yani kayıt dışı ekonominin makul seviyelere inmesi büyük ölçüde gelişmeyle de çok büyük paralellik arz ediyor. Tabii burada biraz amiyane tabiriyle "tavuk mu yumurta, yumurtadan mı tavuk" meselesi, yani gelişme mi kayıt dışı ekonomiyi önleyecek, yoksa biz kayıt dışı ekonomiyi önledikçe mi gelişme sağlayacağız. Tabii her ikisi birbiriyle bence çok yakından ilişkili, ama bizim için en çıkar yol kayıt dışı ekonomiye süratle aşağıya çekerek gelişmemizi hızlandırmak.

Biraz önce söylediğimiz bu kayıtdışı ekonomi boyutunu ölçme konusunda bir sürü yöntem söyledik. Bunlardan bu dolaylıların en önemlilerinden biri de "input-output" yönteminin uygulanmasıyla kayıt dışı ekonominin ölçülmesidir. Bu konuda Kurul Başkanım Sayın Mahmut Vural ve değerli arkadaşımız, o zamanki Gelirler Genel Müdür Yardımcısı Fikret Sevinç arkadaşımızın Amerika Birleşik Devletlerinde Harward Üniversitesinde yapmış oldukları bir çalışmadan esinlenilmiştir.

Bu "input-output" yönteminin uygulanmasının ana esaslarını kısaca sizlere açıkladıktan sonra, bizim buna dayanarak ne yaptığımızı anlatacağım.

Bir kere belli bir dönemde sektörler itibariyle yaratılan katma değerlerin toplamları bildiğiniz üzere ulusal katma değer vergisi tabanını, yani ulusal katma değer vergisi matrahını oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu taban üzerinden hesaplanacak bir katma değer vergisi, bu ilgili dönemde, o dönemde beklenen toplam katma değer vergisi tutarını verecektir.

Kayıtdışı ekonomi boyutunun hesaplanması ise, bu mal ve hizmet akımı, ekonomide cereyan eden mal ve hizmet akımını gösteren "input-output", yani girdi-çıktı tablolarından hareketle katma değer vergisi uyum ve kaçağının bulunması esasına dayandırılmaktadır özet olarak. Yani bu konuda tabii daha bir ince ayrıntıya girmek gerekiyor; çünkü bu input-output tabloları her yıl yayınlanan tablolar değil ne yazık ki, dolayısıyla bu tablolar belli yıllarda yayınlıyor. Yayınlanan yıllardan itibaren her yılın katma değer vergisi matrahı tabanını bulabilmek için sektörlerin büyüme oranlarıyla o sektörlerin tabanlarını oluşturarak her yılın ulusal tabanlarına simülasyonlarla, yani büyüme oranlarını eklemek suretiyle, yani simülasyonlarla o sektörlerin matrahlarına ulaşıp oradan da ulusal matraha, yani ulusal katma değer vergisi matrahına ulaşmak gerekiyor. Tabii burada çok ince hesaplar gerekiyor; çünkü bütün tabanlar, bütün sektörlerin matrahları aynı olmuyor, çeşitli istisnalar, muafiyetler dolayısıyla, çeşitli yasal düzenlemeler dolayısıyla, bunların hepsi yüzde 100 oranında olmuyor. Bunlarda o istisna ve muafiyetlere düşen kısımları ayıklamak gerekiyor, ki sağlıklı bir sonuç elde edilebilsin.

Dolayısıyla burada ince bir çalışma gerekiyor. Bu ince çalışmada biraz önce söyledik, "input-output" tabloları kullanıyor. Neden? Çünkü bütün ekonomiyi kavrayan sektörlerin girdileri-çıktıları bu "input-output" tablosunda.

Peki neden katma değer vergisi bunlara uygulanıyor, neden katma değer vergisinden yararlanıyoruz bu hesaplamayı yaparken. Çünkü, katma değer vergisi bildiğiniz üzere 1985'ten

bu yana ülkemiz mevzuatına giren bir vergidir. Katma değer vergisinin birinci maddesinden de görüldüğü üzere tüm mal ve hizmetler prensip olarak katma değer vergisinin konusuna giriyor. Ve bu öyle bir vergi ki, üretimdn tüketime bütün aşamalarda alınan bir vergi. Dolayısıyla iktisadi aşamaların her birinde yaratılan ya da eklenen değeri kendisine matrah kabul eden bir vergi olduğu için, tüm ekonomiyi kavradığı prensip olarak kabul edilecek bir vergi. Biz de ekonominin ne kadar kayıtta, ne kadarı kayıtdışı aradığımıza göre gerçekten uygun bir yöntem olarak karşımıza çıkıyor. Türkiye'ye de baktığımız zaman gerçekten katma değer vergisinin vergi olarak da ağırlığı, yıllar itibariyle sürekli artış içerisinde. Gayri Safi Milli Hasıla içindeki payı yüzde 5'den yüzde 8.60'a çıkmış. 98'de 5 iken 8.60'a çıkmış. 2004'de vergi gelirleri içindeki payı 29,2'den 33,8'e çıkmış, ağırlığı da sürekli olarak artan bir vergi. Dolayısıyla oldukça iyi bir yöntem olarak gözüküyor.

Peki biz bu genel "input-output" modelini uygularken nasıl bir yöntem izledik. Biraz önce söyledim, Fikret Sevinç arkadaşımız ve Sayın Kurul Başkanımızın yapmış oldukları çalışma, 1990 ve 97 yıllarını kapsamaktaydı. Onlar 1997'de katılmış oldukları programda yaptıkları çalışmalarla 90 ile 97 arasındaki "input-output" tablolarından yararlanarak çeşitli hesaplamalar yapmışlar ve her yılın KDV uyumunu ve uyumsuzluğunu hesaplamışlardır. Biz ise 1998'den bugüne getirdik. Bunu yapmak için tabii ki yıllar itibariyle bir süreklilik gerekiyor. Bir modeli oluştururken aynı tabanlara dayanmak gerektiği için ve de sektörler arasındaki farkları da gidermek için, özellikle Gelirler Genel Müdürlüğünün ve Devlet İstatistik Enstitüsünün verilerinden de yararlandığımız için bunların arasındaki uyumu sağlamak açısından da farklılıkları gidermek için bazı sektörler birleştirilmiştir, ki DİE'de genelde 90'ın üzerinde bir sektör alt ayrımı vardır. Bunlar 32 faaliyet alanı altında toplanmıştır. Burada 98 "input-output" ... tablosunun farkı alınarak sektörler itibariyle, 32 sektöre indirilen ara tüketimler alıcı fiyatlar vergi-

lerden arındırılarak hesaplanmıştır; çünkü orada alıcı fiyatlarla, yani KDV dahil olarak olduğu için ondan arındırmak gerekiyordu, mükerrerlikleri önlemek için.

Bu arada tekrar yapıldıktan sonra bir de burada ücretlilere ödenen kısım olmadığı için onların eklenmesi gerekiyordu, onların eklemesi yapıldı. Biraz önce söylediğim istisnalar dolayısıyla KDV tabanından istisnalar arındırıldı ve bu her sektör için KDV tabanları bulunduktan sonra bu sektörlerin büyüme oranlarıyla her sektör, her yıl için ne kadar büyüdüyse ona göre sektör tabanları hesaplandı, tekrar her yıl için KDV'nin ulusal tabanları hesaplanarak her yıl uygulanan KDV oranları bu sektörlerde dikkate alınarak o tabanlarla çarpılarak her yıl için oluşan o ulusal tabandan Türkiye'de tahakkuk etmesi gereken katma değer vergisi hesaplandı, ki bu bulunan katma değer vergisi gerçekleşen KDV tahakkuku ile karşılaştırıldı. Tabii burada İller Bankası ve Belediyelere verilen paylarda dikkate alınarak.

Dolayısıyla şimdi bu anlattıklarım gerçekten bilmiyorum ne derece ifade edebiliyorum; çünkü karışık bir işlem, mümkün olduğunca sadeleştirmeye çalışıyorum. Gerçekten bir rakamlar okyanusundan belli bir şeyi süzmek gerekiyor. Burada çalışan tüm arkadaşlarıma, ekibe çok çok teşekkür ediyorum, özellikle Baş Hesap Uzmanları Cenk Murat Aslan bu konuda çok büyük özveriyle çalıştı, günlerini, saatlerini verdi diyebilirim. Kurul Başkanımızın da bu konuda çok büyük destekleri oldu; çünkü kendisi de daha önce bu hesaplama işinde yoğun çalışmıştır. Gerçekten şurada size 5-10 dakikada sunmaya çalıştığım bu çalışma çok uzun bir süreli çalışmanın ürünü.

Şimdi şuraya örnek olarak verdiğim 98'den bu yana olan kısmı son üç yıl için, 2002,2003,2004 yıllarında, baktığınızda biraz önce anlattıklarımı, vergi tabanı potansiyelini görüyorsunuz. Katma değer vergisini yan sütunda hesaplayıp, aşağıda toplam potansiyel katma değer potansiyel vergisini biliyoruz,

tahakkuk edenleri karşılaştırıp farkından vergi uyumu ve vergi kaybını her yıl için bu tür tablolar burada özetlenmiş haliyle size gösteriyorum. Bunun sonuçları nedir? 98, 99, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004 olarak burada tabloda gördüğünüz gibi vergi uyumu ve kayıt dışı ekonomiyi yıllar itibariyle, 98'den bu yana simülasyonla getirilmiş sonuçlarını sunuyorum. Bunun grafiksel olarak görünümü ise bu şekildedir. Burada da gördüğünüz gibi 90'dan itibaren yapılan çalışmayı da katarak yaklaşık 15 yıllık periyodu grafiksel olarak raporumuzda görmeniz mümkün.

Sayın Başkanın ve Sayın Bakanın açıkladığı gibi son üç yılda yüzde 30'larda kayıt dışı ekonominin seyrettiğini görüyoruz. 98 en yüksek olduğu yıl, ki krizin olduğu yıldır, 37 olarak gözüküyor. Krizden sonra tekrar 30'lara doğru gelmiş ve şu anda 30'larda seyrettiğini görüyoruz. Ben bunu gerçekten tabii kayda değer bir oran, oldukça yüksek bir oran, ancak şöyle de değerlendirmek gerekir diye düşünüyorum: Zaptedilmeyecek veya yenilenmeyecek bir oran değil. Yani bence her an kontrol edilebileceğine, nasıl Türkiye büyük ölçüde enflasyon canavarını yendiyse, dizginlediyse bu kayıt dışı ekonomiyi de dizginleyebileceğine, indirebileceğine inanıyorum.

Burada bu sunumu Sayın Bakanımıza yaptığımızda onların bir talimatı oldu; gelir vergisi ve kurumlar vergisi kayıtlarını da buna dayanarak hesaplayın talimatı oldu. Onun üzerine çalışmaya tekrar başlandı ve katma değer vergisi kaybından hareketle gelir ve kurumlar vergisi kayıtlarını da hesaplamak üzere çalışıldı.

Burada biliyorsunuz genelde vergi incelemesi yapanlarda gayet iyi bilir. Katma değer vergisi kaybı varsa genelde ona bağlı gelir, kurumlar vergisi kayıpları da söz konusudur. Oradan hareketle yapılan çalışmanın sonucunda şöyle bir tablo var, bu tablonun çok ayrıntısına girmek istemiyorum. Buradan hareketle yine kayıtdışı ekonomi hesaplanıp gelir ve kurumlar vergisinin Gayri Safi Milli Hasılaya oranları bellidir, onlarla çar-

pılarak kaybedilen gelir ve kurumlar vergisi kayıpları da bunlara bağlı, yine katma değer vergisinden hareketle hesaplamak mümkün olmuştur.

TL cinsinden toplam vergi kaybı 98'de 3,5 katrilyonken, 98'de tabii ki enflasyon olayını gözardı etmemek lazım, 22,5 katrilyona ulaşmış, bunun dolar cinsinden karşılığı ise, kayıt dışı ekonomide 76 milyar dolardan, 90 milyar dolara çıktığını görüyoruz dolar cinsinden. Burada dikkatinizi çekmiştir, kayıt dışı ekonomi oransal olarak 37'den 30'a düşmesine rağmen dolar cinsinden bir büyüme söz konusudur. Burada çeşitli kişi başına kayıt dışı ekonomik, çalışan başına kayıt dışı ekonomik gibi rakamlar var, bunları merak edenler rapordan alır değerlendirme yaparlar.

Bu neden böyle olmaktadır, yani oransal olarak düşmesine rağmen; çünkü, bir kere hem ekonomi reel olarak büyümüştür onun getirdiği bir büyüme vardır, dolar olarak büyüme, hem de biliyorsunuz son zamanlarda dolar karşısında Türk Lirasının değerlenmesi sonucu böyle bir dolar bazında büyüme çıkmaktadır. Aslında oransal olarak küçülme vardır, 37'den 30'a düşmüştür peyderpey yıllar itibariyle.

Bu modeli tabii ki değerlendirecektir ilgililer, ama bizim kendi tespitlerimize göre, güçlü ve zayıf yönleri vardır. Bizce güçlü yönleri modelin, ekonomide gerçekleşen tüm işlemlerin sonuçları itibariyle bir kere kavramakta olduğunu düşünüyoruz. Yani tüm ekonomiyi kavradığını düşünüyoruz bu modelin. Ondan sonra model karmaşık varsayımları içermemekte ve doğrusal bir mantık yürütmektedir, net bir mantık yürütmektedir diye düşünüyoruz.

Yıllar itibariyle karşılaştırma konusunda, yani bir seri oluşturma konusunda uygun ve sağlıklı bilgi vermektedir. Modelin uygulama sonuçları da gelişmekte olan ülke tahminleriyle uyumludur. Yani Türkiye'yi gelişmekte olan bir ülke olarak kabul edersek, gelişmekte olan ülkelerde gördüğünüz gibi 30'dan

başlayan bir şey vardır, ki bizde artık gelişmekte olanla gelişmiş ülkelerin tam sınırında olduğumuzdan oraya da sonuç oturmaktadır diye düşünüyorum.

Tabii ki her modelde olduğu gibi, bu modelin de güçlü yanlarının yanısıra zayıf yanları da vardır. Bu "input-output" tabloları ne yazık ki uzun aralıklarla yayınlanabilmektedir. Yani her yıl bunları edinip, onlara oturtmak imkanı olsaydı bu modelin çok daha verimli olacağını düşünüyorum. Yani bu tablolar her yıl yayınlanabilse çok daha yararlı olacaktır.

Alt sektör ayrımının kısıtlı olması, yani bu sektörler itibariyle vergilendirme payının belirlenmesinde çeşitli zorluklar yaşanmaktadır. Tabii buna bağlı çeşitli simülasyonlar yapılmakta, bunların sağlığı konusu da sorgulanabilir.

Bazı görüşler vardır; sadece katma değer vergisine dayanan bir uyum ve uyumsuzluktan hareketle ne derece kayıt dışı ekonomi konusunda hüküm verilebilir, ki başında da söylediğim gibi bu konularda ancak cesur varsayımlar yaparsanız bir rakam ortaya koyabiliyorsunuz. Benim anlattıklarımdan sizlerin de çıkardığınızı umuyorum; en az cesur yöntemlerden biri olduğunu düşünüyorum, yani diğer birçok yöntemin çok daha cesurca olduğunu düşünüyorum, ki birçok tahmin oranlarını gördüğünüzde gerçekten çok farklı oranlar tespit ettik, buradaki bu yüzde 30'luk oran ile bu yöntemin oldukça makul olduğunu düşünüyorum.

Kayıt dışı ile mücadelede etkinlik ve politika ilkeleriyle bitirmek istiyorum; çünkü o konu vardı raporda, Sayın Başkanım bitiriyorum.

Devlet politikası olarak benimsenmeli, diyoruz ki, bu son zamanda böyle bir konuda çok ümitvar olmak için neden var, Sayın Bakan da sabah açıkladı. Gelir İdaresi koordinasyonunda sürekli bir çalışma grubu oluşturulmalıdır. Bu çerçevede tabii devlet ve sivil toplum kuruluşlarıyla koordineli bir çalışma ge-

rekiyor. Yani bu iş Maliye Bakanlığı'nın ve Gelir İdaresinin tek başına altından kalkabileceği bir konu değildir. Herkesin ucundan tutması, destek vermesi lazım. O konuda çeşitli zorluklar maalesef yaşanıyor. Onları artık Türkiye'nin aşması gerekir ve tabii ki bu işin koordinasyonu Maliye Bakanlığı ve Gelir İdaresi yapacaktır.

Bunların bir stratejik eylem planı hazırlanmalı ki, sabah biraz önce hepimiz duyduk, bu plan bir parça açıklandı ve daha da herhalde ayrıntılısı açıklanacak. Kararlı ve sürekli olunması gerekiyor, toplumsal destek katılım sağlanmalı, işbirliği ve eşgüdüm sağlanmalı diyorum. Ve herhalde bir an evvel bitirmem bekleniyor sabırsızlıkla, beni sabırla dinlediğiniz için hepinize çok teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI- Efendim çok teşekkür ediyoruz Sayın Koyutürk'e, saat 6'ya kadar 20 dakika süremiz var, bu 20 dakika süre içinde konuşmacılara soru sorabilirsiniz ve kısa olursa görüşte belirtirsiniz.

Ben bir şeyi Sayın Koyutürk'e sormak istiyorum; acaba bu rapor ne zaman yayınlanacak, bir. Bir de bu rapor akademik çevreler ile acaba tartışıldı mı, yani Maliye çevreleri dışında bir şey tartışıldı mı? Çünkü Türkiye'de şöyle bir şey var; bu rapor tartışmadan doğrudan doğruya yayınlanırsa olduğu gibi kabul edilecek diye korkuyorum efendim.

SERDAR KOYUTÜRK- Sayın Başkanım, sorduğunuz sorulara biraz bu raporun yayınlanmasında bir haftalık süreç olacağını Sayın Başkan oradan bana ifade ediyor.

Herhalde Hesap Uzmanları portalına da, elektronik ortamda bir hafta içinde konulacak.

Akademik çevrelerle tartışılmadı, ancak akademik çevrelerin çalışmalarından önemli ölçüde çok yararlanıldı.

Yöntem ise, biraz önce konuşmamda da belirttiğim gibi Harward Üniversitesindeki bir çalışmadan, oradaki bir uygulamanın Türkiye'de tekrar uygulanması, Sayın Başkan'ın ve Fikret Sevinç arkadaşımızın, eski Gelirler Genel Müdür Yardımcısı olan arkadaşımızın, birlikte katıldıkları bir programda Harward Üniversitesinde, orada oluşturulmuş bir model üzerine 90'dan itibaren Türkiye'nin "input-output" tabloları kullanılarak hem katma değer vergisi konusunda, katma değer vergisi gelir tahminleri üzerinde bir çalışma yapılmış, hem de kayıtdışı ekonominin uyumu konusunda bir çalışma yapılmış.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederim.

Efendim Sayın Hasan Doğan, kime sorunuzu yöneltmek istiyorsunuz acaba onu belirtirseniz efendim.

Aldım da kimin cevaplamasını istiyorsunuz efendim.

HASAN DOĞAN- ...Almanya'da genel, sürekli ve yıllık beyana dayanan ve bütün vergi mükellefleri tarafından, vergi mükellefi olsun olmasın bütün vatandaşlar tarafından bir genel servet vergisi uygulanıyor. Türkiye'de de buna benzer bir genel servet vergisi uygulanmasını düşünür müsünüz diye soruyorum.

OTURUM BAŞKANI- Peki çok teşekkür ediyorum efendim, Sayın Uysal cevaplayacaklar; çünkü madem ki Vergi Konseyi Başkanı Sayın Uysal, buyurun efendim.

MUSTAFA UYSAL- Vergi Konseyi Başkanının tabii vergi koyma yetkisi yok, sadece danışma organı, vergi koyma yetkisi hükümete ve tabii ki Büyük Millet Meclisine ait.

OTURUM BAŞKANI- Size danışıyoruz efendim.

MUSTAFA UYSAL- Efendim, şimdi servet vergisi Türkiye'de toplam vergiler içerisinde neredeyse yok diyebileceğimiz ölçüde çok düşük oranda yer alıyor.

Belki bu konuda da bir çalışma yapılması gerekiyor. Özellikle gelir dağılımının düzelmesi açısından gelir vergisindeki artan oranlı tarifenin gelirin yeniden dağıtımda yeterli olmadığını düşünüyorum zaten, bu fikirlerimizi konsey görüşü olarak değil de, şahsi görüşümüz olarak alabilirsiniz.

Gelirin dağıtılma fonksiyonunda, yeniden toplanıp dağıtılma fonksiyonunda gelir vergisi artan oranın tarife yapısı işlevini yitirmiş durumdadır. Çünkü vergi tabanı yaygın ve geniş olmadığı için, hem de kayıt dışı ekonomi olduğu için gelirin o anlamda, yüksek gelirli gruplardan düşük gelirlere bir transfer olmuyor. Dünyada da genel olarak vergi oranlarının düşürülmesi açısından eğilim doğrudan vergilerde daha ön planda oluyor vergi rekabeti açısından.

Servet vergilerinin gelir dağılımının düzenlemede çok daha doğrudan ve etkin rol oynayabileceğine şahsen inanıyorum. Türkiye'de de bu anlamda hiç vergi alınmayan bir alan görüyorum. Ama bu tabii ki ülkenin buna hazır olması konusudur.

Sermaye birikimini olumsuz etkileyecek yönleri olursa bu da yine ekonomiye olumsuz etki şeklinde yansır, buna da dikkat etmek gerekiyor. Hassas bir konu olduğu için buna isterseniz böyle cevap vereyim.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederim efendim.

Efendim şimdi bir de Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesinden Doçent Doktor Hasan Vural Bey bir soru yöneltmek istiyor, tarımdaki kayıt dışı ile ilgili olarak.

Buyurun Hasan Bey.

DOÇ. DR. HASAN VURAL- Kısaca sayın konuklarımıza bir bilgi vermek istiyorum; Türkiye ekonomisinin temeli tarıma, tarım ekonomisine dayanır. Dolayısıyla da ticaretin de kayıtsız ekonomisi buradadır.

Fakat bu konuda mesela bu raporda, uzmanlar kurulunda, en büyük kaçak da buradadır, bu hesaplanan rakamların çok üstündedir. Örneğin meyve, sebzenin yüzde 80'i kaçak pazarlanır. 10 milyar dolar civarında bir para kayıt dışı kalıyor.

Sütün yüzde 80'i tarım dışı pazarlanır, yüzde 60'ı sokak sütüdür, zeytinyağında da aynı şekildedir.

Şimdi bu konularda, tarım ekonomisi konularında görüş alınırsa biz gerçekte kayıtsız ekonominin temeline inmiş oluruz.

Şimdi bununla ilgili ne yapılması düşünülüyor ve bu dikkate neden alınmıyor?

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederim efendim.

Efendim Sayın Koyutürk acaba tarım konusunda da bu kayıt dışı raporunuza alındı mı, Sayın Doçent Doktor Hasan Vural'a bu konuda bilgi verirseniz.

Elbette tarımsız ekonomi düşünülemez, hele Türkiye ekonomisinde tarımı almadığınız zaman zaten yaptığınız çalışma çok eksik kalmış olur. DİE'in "input-output" tablolarında tabii ki tarımın sektörüyle, hem alt sektörüyle ilgili veriler var. Dolayı-

sıyla tarım sektörü de dikkate alınmıştır, zaten rapor incelendiğinde görülecektir. Tarım ve alt sektörleri itibariyle rakamlarda mevcuttur.

OTURUM BAŞKANI- Teşekkür ederim efendim.

Efendim Sayın Biltekin Bey bir soru yöneltmek istiyormuş, buyurun Sayın Özdemir.

BİLTEKİN ÖZDEMİR - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Bir soru yöneltmekten ziyade bir tespitimi ve düşüncemi sizlerle paylaşmak istedim.

Gerçekten Sayın Bakanımız bu konunun Türkiye ekonomisi açısından hangi problemleri getirdiğini ve ne kadar önem taşıdığını fevkalade isabetle vurguladılar. Samimiyetle inanıyorum ki, geçmiş yıllarda Maliye'nin sorumlu bir noktasında bulunan bir meslektaşınız ve arkadaşınız olarak bu konuyu biz adam gibi, tabir yerindeyse, çözümleyebilirsek Türkiye ekonomisinin gerek dış denge açısından, gerek toplumsal denge açısından kökünden sorunlarını çözme imkanına kavuşuruz. Fakat şu günkü çalışmalar içerisinde vurgulayacağım iki nokta daha var. Bunlardan bir tanesi arkadaşlarımızın yaptığı kayıt dışı ekonominin boyutu konusu. Elbette bunun güçlü güçsüz yanları olabilir, diğer yöntemlerde olduğu gibi. Fakat üzülmesinler, ben biraz ilgilendiğim için şunu söyleyebiliyorum: Şu anda Türkiye'de bu konudaki akademik çevrelerce de üstlenilen 20-25 dolayında çalışma var. Bu çalışmaları şöyle üstten aşağı sıralamıştı zaten Serdar arkadaşım kendi çalışmasında, bunların şöyle bir mantıklı ortalamasına baktığımız zaman şu yapılmış çalışmanın gerçeği yansıttığını görüyoruz. Yani Türk ekonomisi

nereden bakarsanız bakınız yüzde 30 dolaylarında kayıt dışında, dolayısıyla vergisiz alanda cereyan ediyor.

Şimdi bu alandan biz yüzde 30 dolayında mevcut vergi gelirlerimize katkıda bulunursak birden bire gün doğacak, güneş doğacak Türkiye ekonomisine ve Türk kamu yönetimine, birinci olarak ifade etmek istediğim olay bu. Ama ihmal edildi diyemeyeceğim, belki arka plana itildi diyebilirim. Bazen okuyoruz, özellikle bilim adamlarımı, kayıt dışı ekonominin yararları- zararları, olumlu tarafları-olumsuz taraflarını. Şimdi ben şunu ifade etmek istiyorum: Anayasanın 73'ncü maddesi gayet açık hepiniz biliyorsunuz, herkes diyor mali gücüne göre vergi verecek. Anayasa'nın söylediği bir şeyin aksine bunun hâlâ yararı gibi, ekonomik açıdan da olsa boyutlarıyla ilgilenmek bana fevkalade anlamsız geliyor. Lütfen akademisyenlere özellikle yöneliyorum, bir daha kayıtdışı ekonominin iktisadi yararları gibi bir paragraf ve başlık altında konuyu incelemesinler.

İkincisi, bu madem ki Anayasa'da bu şekilde öneriliyor, bu aslında siyasi bir olaydır. Çünkü bütçe hakkı ve vergi hakkı siyasi bir olaydır. O halde bunun başarılması da bir siyasi iradeyi gerektirir. Teknisyen arkadaşlarımız bunu sadece Türkiye'de değil, belki birçok uluslararası boyutta da çok yüksek değerde ve ölçüde, karakterde, kalitede yapabilecek arkadaşlarımız yapıyorlar. Ama bunun hayata geçirilmesi ihtiyacı siyasi bir kararlılık ister. Sayın Bakanımız yok, mutlaka bu mesajımız kendilerine şifahen de arz ederim ulaşacaktır, bu bir siyasi kararlılıktır. Kendilerinin döneminde bu siyasi irade hayata geçirilirsin. Şimdiye kadar ki düzenlemelerin olumsuzluklarına da değinmek istemiyorum. Arkadaşım değindi, bu geçiş döneminin zorunlu bazı münferit düzenlemeleri dedi, Gelir İdaresi Başkan Vekili arkadaşım; birlikte çalıştığım, çok sevdiğim, gerçekten değerli bir arkadaşım. Ama bunlar benim olumlu baktığım düzenlemeler değildi, bunu sizlerle paylaşayım. Ama şimdi tam fırsatıdır, bütün bu olumsuzlukları kökünden giderecek bir fır-

sat yakalanmıştır, siyasi irade madem buna karar vermiştir, inşallah başarılı olur.

Ben Hesap Uzmanları Kurulumuzun 60'ncı yılını canı yürekten kutluyorum. Bundan sonraki yıllarda da ülkemize bu ana kadar ki değerli hizmetlerinin daha iyilerini vereceğine inanıyorum. Başkanı, panelistleri, saygıyla, sizleri de sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

OTURUM BAŞKANI- Peki teşekkür ederiz Sayın Özdemir sağolun.

Efendim Sayın Suat Boydaş'ın soruları var; Sayın Boydaş.

SUAT BOYDAŞ- Efendim ben sorumu Güngör Uras Beye tevcih etmek istiyorum.

Ve buna da gelirken bir-iki açıklamada bulunmak istiyorum.

Bundan bir buçuk, iki ay evvel Kıbrıs'taki arabulucu olan "Desoto"nun İstanbul'da bir konferansı oldu ve onun ayrıca "Sermayenin Sırrı" isimli kitabı yayınlandı. Ben kayıt dışı ekonomiyle ilgili olarak üç-dört aydır kendim çalışıyorum. O kitabı çok değerli buldum ve bu toplantıyı da bir sonuç odaklı toplantı haline getirilmesinde fayda ümit ediyorum.

Bu toplantıda sadece kayıt dışı vergi konusu odaklı olarak ele alındı. Halbuki kayıt dışı ekonomi lafını da kullandığımıza göre, ekonominin bütün kesimlerini kayıt dışı bakımından içine alınması gerekir. Diğer bir ifadeyle, bugün kayıt dışında kalmış olan bütün gayrimenkullerin kayıt altına alınması gerekir.

Panelistlerden Bir Görünüm

Paneli İzleyenlerden Bir Görünüm

Paneli İzleyenlerden Bir Görünüm

Paneli İzleyenlerden Bir Görünüm